

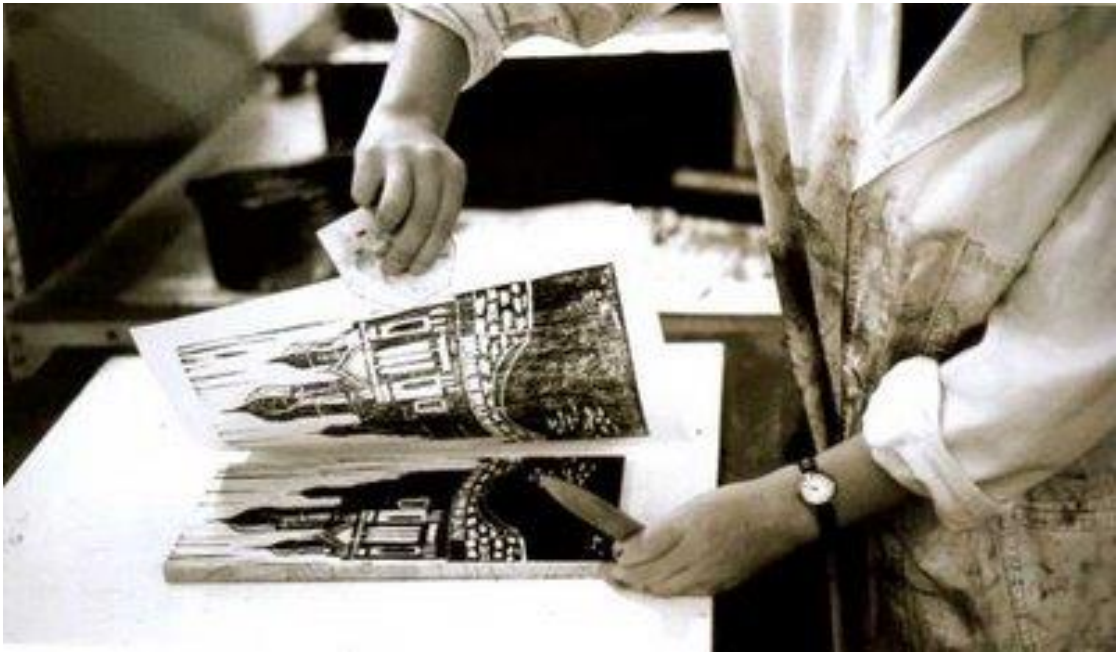
ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η χαρακτηριστική είναι μια μορφή τέχνης που επηρέασε την ανθρωπότητα από τα αρχαία χρόνια και υπήρξε το κυριότερο μέσο διάδοσης της ιστορίας και της γνώσης μέσω της τυπογραφίας και της διάδοσης του βιβλίου. Ιστορίες, παραμύθια, μύθοι και σημαντικά έγγραφα είχαν τη δυνατότητα να ταξιδέψουν στα πέρατα του κόσμου και να διαμορφώσουν την ιστορία και την κοινωνία. Αυτό έγινε με την ανακάλυψη της χαρακτηριστικής σε διάφορα υλικά τα οποία αργότερα οδήγησαν στη δημιουργία κινητών στοιχείων με σύμβολα, γράμματα, εικόνων και αριθμών. Η χαρακτηριστική όμως δεν είχε μόνο αυτό τον χρηστικό χαρακτήρα αλλά υπήρξε και μέσο έκφρασης των καλλιτεχνών για αιώνες, ξεκινώντας από την Ιαπωνία και ύστερα επηρεάζοντας τους καλλιτέχνες όλου του κόσμου. Ακόμα και στην Ελλάδα έχουν αναδειχθεί αξιόλογοι καλλιτέχνες με σπουδαίο έργο, τους οποίους πολλές φορές τους γνωρίζουμε μέσω εικονογραφήσεων βιβλίων μη γνωρίζοντας ποιοι είναι και τη σπουδαιότητα τους στη καλλιτεχνική ζωή.

Όλα αυτά θα αρχίσουν πιο οικεία μορφή μέσα από την ερευνητική εργασία που θα εκπονήσουμε. Οι μαθητές θα έρθουν σε επαφή με μια τεχνική αναπαραγωγής της εικόνας, θα σχεδιάσουν πριν χαράξουν, θα επεξεργαστούν κείμενο, θα αναζητήσουν και θα χρησιμοποιήσουν το κατάλληλο ύφος και λεξιλόγιο για την συγγραφή της εργασίας με την παράθεση εικόνων και σχημάτων. Με την ολοκλήρωση της ερευνητικής δραστηριότητας οι μαθητές να εκφραστούν καλλιτεχνικά δημιουργώντας χαρακτηριστικά έργα δικής τους έμπνευσης με απλά υλικά ώστε να έρθουν σε επαφή με όλες τις εκφάνσεις της χαρακτηριστικής. Το τελικό στάδιο θα προσδώσει στο έργο τους την τελική του μορφή που κάθε έργο τέχνης έχει, δηλαδή την κριτική αξιολόγηση των άλλων μαθητών, την οποία κάθε καλλιτέχνης υφίσταται μετά το πέρας της καλλιτεχνικής διαδικασίας και της προβολής του έργου στο κοινό.

Συγκεκριμένα, τα οφέλη που θα αποκομίσουν είναι :

- να συμμετέχουν ενεργά σε μια δημιουργική δραστηριότητα
- να προσεγγίσουν μια άγνωστη σε αυτά μορφή τέχνης
- να γνωρίσουν τη συνεργατική μάθηση
- να καλλιεργήσουν τον γραπτό λόγο
- να ανακαλύψουν προσωπικές κλήσεις-δεξιότητες - ταλέντα
- να γνωρίσουν τα εργαλεία και τις τεχνικές της χαρακτηριστικής

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- A. Τι είναι χαρακτηριστική και η ιστορία της.**
- B. «Αυθεντικό έργο τέχνης ή αντίγραφο»**
- Γ. Ποιές είναι οι τεχνικές της χαρακτηριστικής και τα είδη της χαρακτηριστικής.**
- Δ. Ποιοι είναι οι πιο σημαντικοί Έλληνες χαρακτές και πως επηρεάζουν την καλλιτεχνική εξέλιξη της χώρας.**
- Ε. Ποιοι είναι οι πιο σημαντικοί ξένοι χαρακτές και ποια η επίδρασή τους στην παγκόσμια καλλιτεχνική πορεία.**
- ΣΤ. Ποια υλικά χρησιμοποιούνται.**
- Ζ. Ποιες είναι οι σημερινές χρήσεις της συγκεκριμένης τεχνικής.**
- Η. Τυπώματα με απλά υλικά-έργα των μαθητών.**
- Θ. Ερωτηματολόγιο και αποτελέσματα**
- Ι. Βιβλιογραφία.**

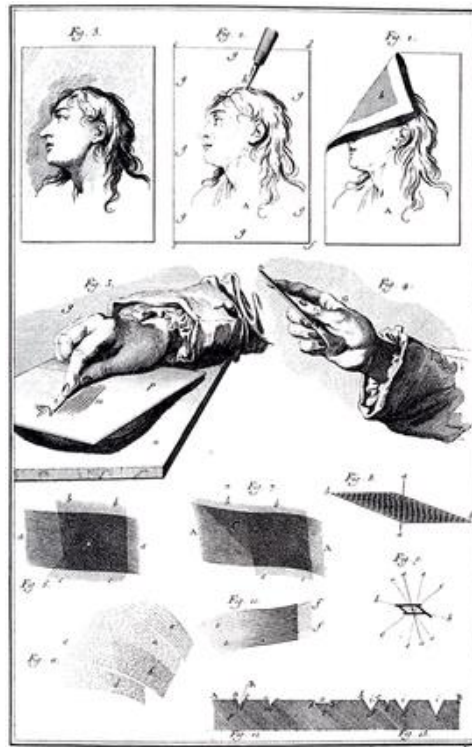
A. Τι είναι χαρακτική και η ιστορία της.

Χαρακτική είναι η τέχνη της εγχάραξης μιας σκληρής επίπεδης είτε κυλινδρικής είτε άλλου είδους επιφάνειας με σκοπό τη δημιουργία διακοσμητικών σχεδίων σ' αυτή την επιφάνεια.

Η χαρακτική είναι από τις πιο παλιές μορφές τέχνης. Σε σπηλιές της παλαιολιθικής εποχής, βρίσκουμε τις πρώτες εκδηλώσεις αυτής της τέχνης σε χαράγματα πάνω στους βράχους καθώς και σε παραστάσεις χαραγμένες σε κόκκαλα, κέρατα ή μικρές πέτρινες πλάκες. Οι αρχαίοι [σφραγιδόλιθοι](#) και οι αρχαίες επιγραφές σε στήλες αποτελούν τα πρώτα χαρακτικά έργα της ανθρωπότητας . Η ξυλογραφία αποτελεί την αρχαιότερη τεχνική χαρακτικής και χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τους [Κινέζους](#) για την εκτύπωση σχεδίων σε υφάσματα και, από τον 6ο αι. μ.Χ., για την εκτύπωση σχεδίων στο χαρτί .Τα πρώτα έντυπα ήταν εικόνες θρησκευτικού περιεχομένου. Η ξυλογραφία γνώρισε μεγάλη άνθιση στην Ιαπωνία. Χρησιμοποιήθηκε πολύ αργότερα (τον 14ο αι. μ.Χ.) στην Ευρώπη εμφανίστηκε γύρω στον 15ο αιώνα μ.Χ όταν ο Άλμπρεχτ Πφίστερ τύπωσε στη Βαμβέργη το πρώτο βιβλίο, μια συλλογή παραμυθιών με ξυλογραφίες και θρησκευτικά βιβλία.Μετά την ανακάλυψη της [τυπογραφίας](#) η ξυλογραφία χρησιμοποιήθηκε για την ένθεση εικόνων σε βιβλία. Τον 15ο αιώνα ανακαλύφθηκε η [χαλκογραφία](#) και τον 18ο αι. η [λιθογραφία](#). Με τη λιθογραφία είναι δυνατή η ανατύπωση ολόκληρων ζωγραφικών έργων και η χρήση της εξαπλώθηκε κατά τον 20ό αι., καθώς αυξήθηκε η ζήτηση για ζωγραφικά έργα υπογεγραμμένα από διάσημους καλλιτέχνες. κατά την Αναγέννηση η τέχνη της χαρακτικής απέκτησε ένα επιπλέον καθήκον, να αναπαράγει τα αριστουργήματα των καλλιτεχνών. Μέχρι την ανακάλυψη της φωτογραφίας και της εκτύπωσης offset, με την χαρακτική στο χέρι γίνονταν η δημιουργία πλακών για την αναπαραγωγή

εικόνων σε βιβλία, γραμματόσημα, κ.λπ. Σήμερα, η χαρακτηριστική στο χέρι έχει περιοριστεί στην παραγωγή εικαστικών έργων, την διακόσμηση καλλιτεχνικών βιβλίων, που συνήθως κυκλοφορούν σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων, καθώς και την παραγωγή μητρώων για την εκτύπωση χαρτονομισμάτων. Στην [Ελλάδα](#), η σύγχρονη χαρακτηριστική έκανε την εμφάνισή της στα μέσα του 19ου αι., αλλά έλαβε τον χαρακτήρα καλλιτεχνικής δημιουργίας αργότερα, στα χρόνια του Μεσοπολέμου, από τους πολύ γνωστούς χαρακτές [Δημήτρη Γαλάνη](#) και [Γιάννη Κεφαλληνό](#).

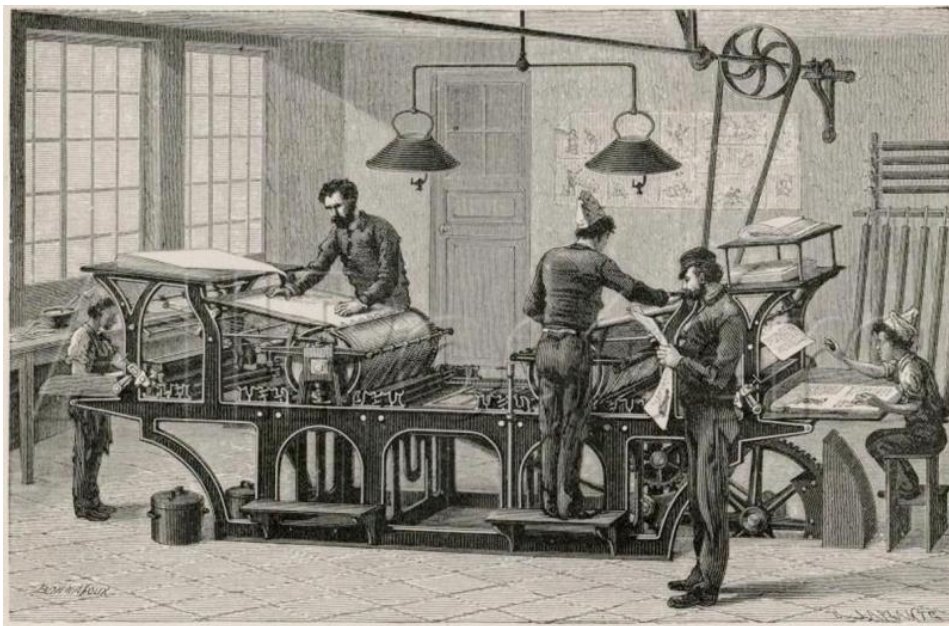
B. «Αυθεντικό έργο τέχνης ή αντίγραφο»

Το χαρακτηριστικό της απομίμησης είναι η εκτέλεση ενός έργου άλλου καλλιτέχνη από ένα επαγγελματία χαρακτήρα. Η αισθητική αξία αυτού του έργου της αναπαραγωγής, βρίσκεται μόνο στην τεχνική, η οποία εξαρτάται από την ικανότητα και τις λύσεις που θα δώσει ο τεχνίτης, για να ερμηνεύσει σωστά το πρωτότυπο. Όμως, η αναπαραγωγή, ή καλύτερα η ερμηνεία όσο τέλεια κι αν γίνει, δεν θα δώσει ποτέ την αλήθεια του πρωτότυπου. Το πρωτότυπο έργο, βγαλμένο από μια εσωτερική ανάγκη του καλλιτέχνη, έχει μέσα του την ίδια τη ζωή του δημιουργού. Η απομίμηση αποδίδει μόνο την εξωτερική του εμφάνιση. Η εσωτερική του αλήθεια ή ζωή δηλαδή, δεν είναι δυνατόν να αποδοθεί.

Μετά το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η αστική τάξη και οι διανοούμενοι, έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον, για την απόκτηση έργων τέχνης, υπογεγραμμένων από τα πιο γνωστά ονόματα της σύγχρονης εποχής. Οι εκδότες και οι γκαλερί, μυρίστηκαν έγκαιρα από πού φυσούσε ο άνεμος και εξαπέλυσαν την τεχνική της λιθογραφίας, παρακινώντας τους καλλιτέχνες, να κάνουν έγχρωμες λιθογραφίες σε μέγεθος μάλιστα αρκετά μεγάλο για ν' αντικαταστήσουν τους πίνακες των μοντέρνων εσωτερικών.

Αυτές οι λιθογραφίες τυπωμένες από 100 έως 250 αντίτυπα, πουλιόταν φτηνά συγκριτικά με τη ζωγραφική και γνώρισαν μεγάλη επιτυχία, γιατί εύκολα μπορούσε κανείς να κρεμάσει στο σπίτι του ένα έργο του Renoir, του Matisse ή του Manet.

Όμως, οι περισσότεροι από τους καλλιτέχνες αυτούς, κατακυλώντας μπροστά στις δυσκολίες της τεχνικής, έδιναν το σχέδιό τους στον τεχνίτη λιθογράφο, ο οποίος αναλάμβανε τη μεταφορά του στην πέτρα και την εκτύπωσή του. Το ίδιο έκαναν όταν ήθελαν το έργο τους να γίνει χαλκογραφία. Μ' αυτό τον τρόπο, γέμισαν οι γκαλερί λιθογραφίες και χαλκογραφίες γνωστών καλλιτεχνών, χωρίς ποτέ τους οι ίδιοι να αγγίξουν την πέτρα ή το μέταλλο.

Αυτή η παρανομία πήρε μεγάλες διαστάσεις γιατί τα χαρακτηριστικά αυτά, υπογεγραμμένα από τον Braque, τον Picasso, τον Chagal και άλλα γνωστά ονόματα, πουλιόταν με το όνομα «πρωτότυπα».

Το εμπόριο της εστάμπας είχε σαν αποτέλεσμα να χάσει η χαρακτηριστική την αρχική της ποιότητα και ο κόσμος την εμπιστοσύνη του στο χαρακτηριστικό έργο. Γι' αυτό, για να προστατευτεί η χαρακτηριστική και το κοινό, έγιναν μεγάλα συνέδρια στο Παρίσι, στη Βιέννη και τη Νέα Υόρκη, τα οποία έδωσαν τους όρους που πρέπει να τηρεί ένα χαρακτηριστικό για να θεωρείται πρωτότυπο έργο τέχνης.

Στις 18 Δεκεμβρίου του 1964 το Εθνικό Συνέδριο των Γάλλων Χαρακτών έδινε τον ακόλουθο ορισμό σχετικά με το πρωτότυπο χαρακτηριστικό: «Θεωρούνται σαν χαρακτηριστικά, οι πρωτότυπες εστάμπες και λιθογραφίες, που έχουν τυπωθεί από μια ή περισσότερες πλάκες, με οποιαδήποτε τεχνική, εκτός από τις μηχανικές και φωτομηχανικές μεθόδους, αλλά το σχέδιο, η χάραξη και η εκτύπωση να είναι έργο του ίδιου καλλιτέχνη. Μόνο τα χαρακτηριστικά που πληρούν αυτούς τους όρους έχουν το δικαίωμα να ονομάζονται «πρωτότυπα».

Το τρίτο διεθνές συνέδριο Πλαστικών Τεχνών υιοθέτησε στη Βιέννη το 1960 τις ακόλουθες αποφάσεις αναφορικά με τη χαρακτηριστική.

1. Ανήκει στον καλλιτέχνη - χαρακτή και μόνον σ' αυτόν, να καθορίσει τον τελικό αριθμό καθ' ενός από τα χαρακτηριστικά του έργα, είτε χαλκογραφίες είναι, είτε ξυλογραφίες, λιθογραφίες κλπ.
2. Κάθε αντίτυπο για να θεωρηθεί σαν πρωτότυπο, πρέπει να φέρει όχι μόνο την υπογραφή του καλλιτέχνη, αλλά επίσης την ένδειξη του

ολικού αριθμού των αντιτύπων και το νούμερο σειράς της εστάμπας. Ο καλλιτέχνης μπορεί επίσης να δείξει ότι ο ίδιος έκαμε την εκτύπωση γράφοντας τα αρχικά της λέξης Impression.

3. Μετά το τύπωμα η πλάκα πρέπει να διαγραφεί.

4. Οι αρχές που αναφέρθηκαν εφαρμόζονται σε χαρακτηριστικά έργα τα οποία μπορούν να θεωρούνται πρωτότυπα, δηλαδή σε τυπωμένα έργα, που το σχέδιο, η χάραξη και η εκτύπωση, έγιναν από τον ίδιο καλλιτέχνη. Τα έργα που δεν ανταποκρίνονται σ' αυτούς τους όρους πρέπει να θεωρούνται σαν Reproductions.

Και το Print Council of America το 1964 για να φωτίσει τους Αμερικανούς συλλέκτες και το κοινό και να τους προφυλάξει από μερικούς ασυνείδητους εμπόρους της τέχνης, δημοσίευσε την παρακάτω κήρυξη:

«Το πρωτότυπο χαρακτηριστικό είναι ένα έργο τέχνης όταν ανταποκρίνεται στα παρακάτω κριτήρια»:

1. Ο καλλιτέχνης συνέλαβε το θέμα και το χάραξε πάνω στο μέταλλο, στην πέτρα, στο ξύλο ή σε οποιοδήποτε άλλο υλικό με σκοπό να εκτυπωθεί.

2. Η εκτύπωση έγινε από τον ίδιο τον καλλιτέχνη ή κάτω από τις οδηγίες του.

3. Το τελικό δοκίμιο επικυρώνεται από τον καλλιτέχνη.

Αυτά που αναφέρθηκαν και τα οποία καταξιώνουν το χαρακτηριστικό σαν έργο τέχνης δεν φαίνεται να έχουν γίνει πολύ γνωστά, γι' αυτό προσφέρονται ακόμα στο κοινό ή εκτίθενται στις γκαλερί, σύγχρονα χαρακτηριστικά, που στην εμφάνιση φαίνονται σαν πρωτότυπα ενώ δεν είναι.

Αυτές οι λιθογραφίες ή μεταξοτυπίες, αριθμημένες και υπογεγραμμένες, δεν είναι καμιά φορά, παρά απομιμήσεις χαραγμένες από ειδικούς τεχνίτες, ή μηχανικές απομιμήσεις πιο συχνά, κάποιας ακουαρέλας, γκουάζ ή σχεδίου.

Οι διαπιστώσεις αυτές θα μπορούσαν να φανούν απαισιόδοξες και να δώσουν μια άσχημη εικόνα για τη χαρακτηριστική τέχνη, θα μπορούσαν ακόμα να γεννήσουν το ερώτημα: Πώς είναι δυνατόν ο καθ' ένας πού

αγοράζει ένα χαρακτηριστικό να είναι βέβαιος για τη γνησιότητα του;

Είναι πράγματι ένα σοβαρό πρόβλημα που έχει απασχολήσει τους ειδικούς και το κοινό εδώ και αρκετά χρόνια. Πολλές χώρες έχουν πραγματοποιήσουν, οι οποίοι παρέχουν τις πληροφορίες τους στους συλλέκτες και το κοινό για τη γνησιότητα μιας γκραβούρας ή μιας λιθογραφίας. Έχουν ερευνήσει το χαρακτηριστικό έργο όλων των μεγάλων καλλιτεχνών και έχουν καταγράψει όλα τα αντίτυπα που οι ίδιοι οι καλλιτέχνες είχαν αριθμήσει όταν ευρίσκοντο στη ζωή.

Όταν όμως πρόκειται για χαρακτηριστικά σύγχρονων καλλιτεχνών, εδώ τα νερά είναι ακόμα πολύ θολά.

Δυστυχώς, δεν υπάρχει απόλυτη βεβαιότητα ούτε για τη γνησιότητα του έργου, ούτε για τον αριθμό των αντιτύπων.

Πολλοί καλλιτέχνες πέρα από τα αριθμημένα τους αντίτυπα βγάζουν και άλλα χωρίς αριθμό και τα ονομάζουν δοκίμια.

Βεβαίως υπάρχει το δικαίωμα για τον καλλιτέχνη, να βγάζει ένα περιορισμένο αριθμό αντιτύπων για δική του χρήση, πρέπει όμως κι' αυτά να τα αριθμεί με λατινικά στοιχεία.

Η γνώση της τεχνικής, ο ιδιαίτερος δηλαδή τρόπος δουλειάς μιας χαλκογραφίας, ξυλογραφίας ή λιθογραφίας, είναι νομίζω απαραίτητη για να εκτιμήσει κανείς σωστά ένα χαρακτηριστικό έργο.

Γιατί το χαρακτηριστικό δεν πρέπει να εκτιμηθεί μόνο για το θέμα που παρουσιάζει, αλλά για την πλαστικότητα της γραφής του, για το παιχνίδι στα μαύρα και στα άσπρα, στα φώτα και στις σκιές, για την ισορροπία του γραφισμού του ο οποίος συνδέεται με την ποιότητα του χαρτιού και με το χρώμα της μελάνης. Είναι ακόμα χρήσιμη η γνώση της τεχνικής για να αναγνώσει κανείς ένα κλισέ από μια χαλκογραφία, μια λιθογραφία ή μια μεταξοτυπία.

Γ. Ποιές είναι οι τεχνικές της χαρακτηριστικής και τα είδη της χαρακτηριστικής.

Οι τεχνικές και τα είδη της χαρακτηριστικής σχετίζονται άμεσα με τις πλάκες και τα υλικά πάνω στα οποία θα γίνει η χάραξη της εικόνας. Ανάλογος είναι και ο τρόπος στη διαδικασία του τυπώματος, κάθε τεχνική αφορά συγκεκριμένα είδη χαρτιού και πίεσης.

Το ξύλο, το πλάγιο και το όρθιο είναι από τα πρώτα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν για χάραξη. Το πλάγιο ξύλο, είναι μια πλάκα, μια σανίδα δηλαδή κομμένη στην κατεύθυνση του δέντρου. Η κερασιά, η καρυδιά, η αχλαδιά, η μηλιά είναι τα είδη που προτιμούνται πιο πολύ, γιατί η μάζα τους είναι ομοιογενής και όταν στεγνώσουν δεν σκάνε. Το όρθιο πάλι ξύλο είναι κομμένο σε ροδέλες, κάθετα δηλαδή στον κορμό, οι οποίες τετραγωνίζονται και κολλιούνται για να δημιουργήσουν μεγαλύτερη επιφάνεια. Τα πολύ σκληρά είναι τα πιο κατάλληλα γι' αυτή την τεχνική. Η χάραξη στο όρθιο και στο πλάγιο ξύλο έχει σαν σκοπό να αφαιρέσει όλα τα άσπρα του σχεδίου και να αφήσει μόνο τα σχήματα που θέλουμε να τυπωθούν. Έτσι θα έχουμε ένα ανάγλυφο σχέδιο που θα δεχτεί το χρώμα μ' ένα κύλινδρο για να τυπωθεί στο χαρτί. Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν τα παρακάτω είδη χαρακτηριστικής που αφορούν χάραξη σε διαφορετικά υλικά και τεχνικές.

Ξυλογραφία:

Οι διάφοροι καλλιτέχνες σχεδιάζουν κατ' ευθείαν πάνω στο ξύλο χωρίς προσχέδιο ή αντιγράφουν το σχέδιο που έχουν κάνει πρωτύτερα σε ένα χαρτί για να ξέρουν που θα χαράζουν. Συγκεκριμένα μ' ένα ειδικό μαχαίρι, χαράζουμε προσεχτικά, τα όρια του μαύρου και του άσπρου. Η χάραξη αρχίζει με μεγάλη προσοχή. Κάθε γραμμή που θα χαραχτεί, κάθε σχήμα που θ' αφαιρεθεί, θα είναι κάποιο άσπρο. Κι αυτό το άσπρο πρέπει να έχει μια αρμονική σύνδεση με το μαύρο, γιατί απλούστατα και τα δυο μαζί κάνουν το σχέδιο. Επομένως χρειάζεται μεγάλη σιγουριά στο χέρι γιατί δεν υπάρχει η δυνατότητα να προστεθεί ότι αφαιρέσει το μαχαίρι. Η γούζα ή το σκαρπέλο μας βοηθάει ν' αφαιρέσουμε τα μεγάλα σχήματα. Μ' ένα φαρδύ εργαλείο, τη γούζα, αφαιρούμε τα μεγάλα άσπρα.

Όταν η χάραξη τελειώσει περνάμε το χρώμα μ' ένα κύλινδρο στο ανάγλυφο του σχεδίου και τοποθετούμε το χαρτί.

Με επιμονή τρίβουμε το χαρτί και τυπώνεται το πρώτο δοκίμιο. Όταν

βεβαιωθούμε ότι το χρώμα τυπώθηκε όπως το θέλαμε τραβάμε με προσοχή το αντίτυπο. Έχοντας σχεδιάσει από το δοκίμιο που τυπώσαμε όλο το σχέδιο σ'ένα διαφανές χαρτί, το μεταφέρουμε αντίστροφα σ' ένα δεύτερο ξύλο, για να χαράξουμε το δεύτερο χρώμα.

Αφού χαράξουμε το δεύτερο χρώμα και το μελανώσουμε, τοποθετούμε πάνω σ' αυτό το πρώτο δοκίμιο και το τυπώνουμε με τον ίδιο τρόπο.

Έτσι τυπώσαμε το δεύτερο χρώμα και επαναλαμβάνουμε τη διαδικασία αν θέλουμε να προσθέσουμε και άλλα χρώματα.

Το όρθιο ξύλο επιτρέπει μια εργασία πιο λεπτή, πιο φίνα, με διαβαθμίσεις από το καθαρό άσπρο ως το καθαρό μαύρο. Επειδή είναι πιο σκληρό από το πλάγιο ξύλο, χαράσσεται με εργαλεία όμοια με της χαλκογραφίας.

Όταν η ξυλογραφία εξυπηρετούσε την τυπογραφία, υπήρχαν πρέσες σαν κι αυτή με την οποία έβγαιναν πάρα πολλά αντίτυπα.

Χαλκογραφία:

Αντίθετα με την ξυλογραφία, στη χαλκογραφία το σχέδιο χαράσσεται σε βάθος είτε με το νιτρικό οξύ όταν κάνουμε eau-forte, είτε μόνο με τη βελόνα όταν κάνουμε burin. Ο χαλκός είναι το μέταλλο που χρησιμοποιείται πιο πολύ, αλλά έχει ανάγκη από μια διαδικασία αρκετά σχολαστική μέχρι να γίνει κατάλληλος για χάραγμα.

Πριν απ' όλα τρίβεται με γυαλόχαρτο μέχρι να λειανθεί τέλεια. Θα πλυθεί κατόπιν με ξύδι και στόκο για να φύγουν όλες οι λιπαρές ουσίες.

Απαλλαγμένος τώρα από κάθε παρασιτικό ίχνος, καλύπτεται μ' ένα βερνίκι που δεν προσβάλλεται από το νιτρικό οξύ.

Όταν στεγνώσει πια καλά μπορούμε να χαράξουμε. Το χάραγμα δεν χρειάζεται να είναι βαθύ. Αρκεί να αποκαλύψει το χαλκό. Το νιτρικό οξύ μπορεί να το βαθύνει όσο θέλουμε.

Για να περάσουμε στην οξείδωση πρέπει να βάλουμε οξύ σε μια λεκάνη, προσθέτοντας και νερό μέχρι να πετύχουμε τους βαθμούς που χρειάζεται η χάραξή μας. Βυθίζουμε το χαλκό στη λεκάνη και απομακρύνουμε τις φυσαλίδες του υδρογόνου που σχηματίζονται κατά την αντίδραση οξέος και μετάλλου. Απ' αυτή τη φάση της διαδικασίας εξαρτάται η επιτυχία του έργου μας. Οι γραμμές που τρώγονται και στις οποίες θα μπει το χρώμα για να τυπωθεί στο χαρτί, δεν πρέπει να έχουν όλες το ίδιο βάθος. Γι' αυτό γίνονται αλλεπάλληλες οξειδώσεις καλύπτοντας κάθε φορά με βερνίκι τα σημεία που θέλουμε να είναι λιγότερο σκούρα, και αντίστροφα αφήνοντας ακάλυπτα εκείνα που θέλουμε να είναι έντονα μαύρα. Όταν τελειώσει η οξείδωση, πλένουμε το χαλκό με βενζίνη για να φύγει το βερνίκι, και μελανώνουμε την πλάκα με το μελάνι της χαλκογραφίας. Για να φτάσει ο χαλκός στην πρέσα και να τυπωθεί πρέπει να περάσει από την πιο δύσκολη ίσως φάση της διαδικασίας. Το μελάνι για να εισχωρήσει μέσα στο χάραγμα θα καλύψει βέβαια όλη την επιφάνεια. Για να έχουμε ένα καθαρό και βελούδινο τύπωμα πρέπει να κάνουμε το χαλκό να λάμψει σαν καθρέφτης. Τον σκουπίζουμε λοιπόν με χαρτιά και με το χέρι, για να φύγει το μελάνι από την ανάγλυφη επιφάνεια και να μείνει μόνο στα χαραγμένα σημεία. Όταν τελειώσει αυτή η εργασία ο χαλκός είναι έτοιμος να δεχτεί το βρεγμένο χαρτί που κάτω από την πίεση της πρέσας θα μας δώσει το πρώτο δοκίμιο. Φυσικά η εργασία δεν τελειώνει εδώ, γιατί θα χρειαστούν κι άλλες χαράξεις, κι άλλες οξειδώσεις μέχρι το τελικό αποτέλεσμα.

Η πρέσα της χαλκογραφίας είναι από τις πιο απλές. Μια μεταλλική πλάκα στην οποία τοποθετείται ο χαλκός με το χαρτί, περνάει ανάμεσα από δύο κυλίνδρους. Η πίεση είναι τόση που το χαρτί εισχωρεί μέσα στο χάραγμα και παίρνει το μελάνι. Τα άσπρα είναι ο χαλκός που έχει αποκαλυφθεί από τη βελόνα, ενώ τα μαύρα το προστατευτικό βερνίκι. Αφού περάσει τη γνωστή πια διαδικασία μας δίνει το πρώτο δοκίμιο. Τα έντονα μαύρα θα γίνουν με δεύτερη χάραξη η οποία θα δώσει το τελικό αποτέλεσμα.

Ακουατίνα:

Η ακουατίνα, εφευρέτης της οποίας θεωρείται ο Jan van de Velde (1650), ξεκίνησε σαν μια προσπάθεια μίμησης της υδατογραφίας (από αυτήν άλλωστε πήρε και το όνομά της). Ως βάση χρησιμοποιεί διάλυμα ή σκόνη ρητίνης. Η κοκκώδης αυτή βάση απλώνεται πάνω στο μέταλλο, το οποίο θερμαίνεται ώστε οι κόκκοι της ρητίνης να κολλήσουν μεταξύ τους και να στερεωθούν στην επιφάνεια. Στη συνέχεια ο τεχνίτης βάφει τις πιο ανοιχτόχρωμες περιοχές του θέματος με βερνίκι ανθεκτικό στο οξύ και ξεκινά τη διαδικασία της διάβρωσης, όπως ακριβώς και στην τεχνική ακουαφόρτε. Η διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι στην ακουατίνα οι κόκκοι της ρητίνης αναγκάζουν το οξύ να χαράξει το μέταλλο με τέτοιο τρόπο, ώστε να σχηματιστούν στην επιφάνειά του πολλές μικρές κουκκίδες, οι οποίες όταν τυπώνονται στο χαρτί εμφανίζονται σαν μικρές μαύρες στιγμές. Το μέγεθος και η απόσταση των στιγμών εξαρτάται από τον χρόνο έκθεσης στο οξύ.

Λιθογραφία:

Η μέθοδος που προκάλεσε επανάσταση στο τομέα των γραφικών τεχνών είναι η λιθογραφία. Ανακαλύφτηκε από τον Senefelder, Βαυαρό στην καταγωγή, στα τέλη του 18ου αιώνα. Η λιθογραφία όπως και οι άλλες τεχνικές της χαρακτηριστικής, είχε σαν σκοπό στην αρχή να βοηθήσει στην παραγωγή αντιτύπων μιας εικόνας. Γρήγορα όμως ξεπέρασε αυτό τον δευτερεύοντα ρόλο, κατάκτησε την αυτονομία της και υψώθηκε σε καθαρά αισθητικά επίπεδα.

Η αρχή της λιθογραφίας στηρίζεται στην φυσική ιδιότητα το λίπος να διώχνει το νερό. Έτσι ένα σχέδιο, φτιαγμένο μ' ένα λιπαρό κραγιόνι ή μελάνι πάνω σε μια λεία πέτρα που η υπόλοιπη επιφάνειά της είναι υδρόφιλη, μπορεί αν μια φορά υγραίνεται και μια φορά μελανώνεται να μας δώσει πολλά αντίτυπα. Το χρώμα που θα περάσει μ' ένα κύλινδρο, θα κρατηθεί μόνο στα λιπαρά μέρη, ενώ η υγρή επιφάνεια της πέτρας θα το αρνηθεί. Το βασικό υλικό της λιθογραφίας είναι ένα είδος ασβεστούχου πέτρας. Πρώτη φάση της διαδικασίας είναι η λείανση της πέτρας. Τρίβουμε δύο πλάκες μαζί βάζοντας ενδιάμεσα σμιρίγδι με λίγο νερό. Μετά πλένουμε την πέτρα με άφθονο νερό. Η πέτρα είναι έτοιμη. Ο λιθογράφος μεταφέρει κατ' ευθείαν επάνω της την ιδέα του, μεταχειριζόμενος ανάλογα με τις ανάγκες του Έργου μελάνι ή κραγιόνι. Άλλοτε μεταχειρίζεται τη λιθογραφική μελάνη που είναι μείγμα από νερό, σαπούνι, κεριά, λίπος και φούμο. Άλλοτε πάλι κραγιόνι που έχει την ίδια σύσταση με τη μελάνη μόνο που λείπει το νερό. Φυσικά αν χρειαστεί χρησιμοποιεί και τα δύο υλικά μαζί. Μπορεί ακόμα να χρησιμοποιήσει την πέννα. Φθάνουμε τώρα στην πιο δύσκολη φάση της διαδικασίας, την οξειδωση. Το νιτρικό οξύ που χρησιμοποιούμε και στη χαλκογραφία είναι η βάση της προετοιμασίας της πέτρας. Πρέπει όμως να είναι πολύ αδύνατο για να μην εξαφανίσει τους αδύνατους τόνους. Το αραιώνουμε με αραβική γόμα και περνάμε σ' όλη την επιφάνεια μ' ένα πινέλο. Το αφήνουμε 12 τουλάχιστον ώρες. Μετά πλένουμε την πέτρα με νερό και νέφτι για να φύγει η λιθογραφική μελάνη. Μ' ένα κύλινδρο περνάμε ειδική μαύρη μελάνη και εμφανίζεται πάλι το σχέδιο. Περνάμε δεύτερη προετοιμασία με την οξειδωση, μένει πάλι λίγες ώρες και η πλάκα είναι έτοιμη για τύπωμα. Ετοιμάζουμε το χρώμα σε μια πέτρα, περνάμε το χρώμα που θέλουμε να τυπώσουμε. Μ' ένα βρεγμένο σφουγγάρι βρέχουμε απαλά το χαρτί όταν θέλουμε να τυπώσουμε μαύρο. Τοποθετούμε το χαρτί πάνω στην πέτρα. Δεν μένει, παρά να κανονίσουμε την πίεση της πρέσας. Την γυρίζουμε καταβάλλοντος αρκετή προσπάθεια. Αυτή είναι μία από τις

κουραστικότερες φάσεις της όλης διαδικασίας. Ξαναβρέχοντας την πέτρα για να είναι έτοιμη για ένα ακόμα τύπωμα τραβάμε το αντίτυπο.

Δ. Ποιοι είναι οι πιο σημαντικοί Έλληνες χαρακτές και πως επηρεάζουν την καλλιτεχνική εξέλιξη της χώρας.

Άσχετα από τα μορφοπλαστικά μέσα που χρησιμοποίησε ο κάθε καλλιτέχνης, η ελληνική χαρακτηριστική στο σύνολό της αποτελεί, από τις αρχές του περασμένου αιώνα έως και σήμερα, ένα ζωντανό τοπίο της ελληνικής εικαστικής παραγωγής.

Η ελληνική χαρακτηριστική κάνει την εμφάνισή της στις θρησκευτικές εικόνες (μονόφυλλα προσκυνητάρια, 18ος αιώνας), ενώ τα νησιά του Ιονίου είναι η περιοχή της Ελλάδας όπου συναντούμε τα πρώτα δείγματα κοσμικής χαρακτηριστικής.

Η χαρακτηριστική στην Ελλάδα ήταν σχετικά άγνωστη και στις αρχές του 20ού αιώνα είχε εφαρμογές μόνο στην εικονογράφηση βιβλίων ή περιοδικών από επαγγελματίες τεχνίτες ξυλογράφους, οι οποίοι μετέφεραν έργα ξένων ή και Ελλήνων καλλιτεχνών σε έντυπα. Στις αρχές του αιώνα, η μαθητεία σε σχολές της Ευρώπης (Γαλλία, Γερμανία, Αυστρία) κάποιων ζωγράφων, οι οποίοι πήραν κάποια μαθήματα χαρακτηριστικής, είναι τυχαίο φαινόμενο. Οι περισσότεροι από τους πρώτους Έλληνες χαρακτές παρακολούθησαν αποσπασματικά μαθήματα σε ελεύθερα εργαστήρια ή ήταν αυτοδίδακτοι στη χαρακτηριστική.

Σε μια χώρα, λοιπόν, όπου η λέξη χαρακτηριστική σήμαινε κυρίως «εικονογράφηση εντύπων», η εμφάνιση έργων χαρακτηριστικής ήταν πρωτοφανές γεγονός. Η αρχή γίνεται μόλις το 1909, με τις πρώτες οξυγραφίες που τις χάραξε ο Λ. Κογεβίνας. Από την Κέρκυρα η καταγωγή του Λ. Κογεβίνα, Κερκυραίος και ο Μ. Ζαβιτζιάνος, μέλη και οι δύο της προοδευτικής λογοτεχνικής ομάδας «Συντροφιά των εννιά», που δραστηριοποιήθηκε από το 1914 ως το 1918. Στη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας, ο Λ. Κογεβίνας δημιουργεί στο Παρίσι χαρακτηριστικά για τρία λευκώματα που αποτυπώνουν το πρόσωπο της Ελλάδας.

Στην ίδια πόλη, ο Δ. Γαλάνης αποκαλύπτει τις πολλαπλές του ικανότητες. Τα χαρακτηριστικά και οι εικονογραφήσεις του, εντάσσονται στο πλαίσιο μιας σχετικά συντηρητικής γραφής που παραπέμπει περισσότερο στη γαλλική χαρακτηριστική των μέσων του 19ου αιώνα. Η απήχηση που είχε το έργο του στην Ελλάδα ήταν τεράστια. Η πρώτη του έκθεση στην Αθήνα το 1928 ήταν ουσιαστικά η πρώτη γνωριμία του κοινού με την έντεχνη χαρακτηριστική και αφορμή για την ανεξαρτητοποίησή της από τις δεσμεύσεις της ζωγραφικής. Τα έργα του Γαλάνη έγιναν

πηγές αναφοράς για τα επόμενα είκοσι τουλάχιστον χρόνια. Οι πρώτοι δόκιμοι καλλιτέχνες έχουν εμφανιστεί την προηγούμενη δεκαετία (1920-1930) και ασχολούνται αποκλειστικά με τη χαρακτηριστική. Αργότερα ονομάστηκαν "δάσκαλοι" χωρίς να έχουν διδάξει ποτέ επαγγελματικά, ούτε να έχουν δημιουργήσει σχολή.

Η δεκαετία 1925-1935 είναι η περίοδος κατά την οποία η χαρακτηριστική στην Ελλάδα γίνεται πραγματικά αυτόνομη. Οι πρώτοι αυτοί χαρακτήρες δεν άφησαν επιγόνους (όπως αργότερα ο Γιάννης Κεφαλληνός), ούτε χαρακτηρίζονται από κοινά στοιχεία γραφής, η παρουσία τους όμως σηματοδοτεί την εδραίωση της χαρακτηριστικής, τη διάδοσή της και την εξέλιξή της. Παράλληλα, το επίσημο κράτος υποχρεώνεται να δραστηριοποιηθεί στον τομέα της ειδικευμένης εκπαίδευσης των καλλιτεχνών και να επανιδρύσει της έδρα της Χαρακτικής στη Σχολή Καλών Τεχνών το 1932.

Η θεματογραφία τους κινείται σε τρεις κυρίως άξονες: την τοπιογραφία (Θεοδωρόπουλος, Βεντούρας), τη νεκρή φύση (Παπαδημητρίου, Γιαννουκάκης, Κορογιαννάκης) και τα ηθογραφικά θέματα (Πασχάλη, Αλεξανδρίδου, Κορογιαννάκης). Εξαιρεση αποτελεί ο Γιώργος Οικονομίδης, ο μόνος Έλληνας χαρακτήρας που παρακολούθησε και εντάχθηκε δημιουργικά στον γερμανικό εξπρεσιονισμό στη Δρέσδη, όπου έζησε από το 1908 έως το 1925. Με την επιστροφή του στην Ελλάδα, το ύφος του διαφοροποιείται. Αν ο Δ. Γαλάνης είναι ο χαρακτήρας που έκανε πραγματικότητα τη χαρακτηριστική στην Ελλάδα, ο Γιάννης Κεφαλληνός είναι ο καλλιτέχνης που δημιούργησε την πρώτη γενιά Ελλήνων χαρακτών. Απόλυτος δάσκαλος, ακούραστος, μεταδοτικός, πολύπλοκος, είναι αυτός που καθόρισε την ελληνική φυσιογνωμία της χαρακτηριστικής. Ο Γ. Κεφαλληνός δεν επηρέασε, διαμόρφωσε τους σπουδαστές που τον παρακολούθησαν από το 1933 ως το 1957. Οι: Α. Τάσσοι, Βάσω Κατράκη, Χρίστος Δαγκλής, Κώστας Γραμματόπουλος, Γιώργος Μόσχος, Τηλέμαχος Κάνθος, Γιάννης Μόραλης, Γιώργος Βελισσαρίδης, Λέλα Πασχάλη, Λουίζα Μοντεσάντου, Γιώργης Βαρλάμος, Λάμπρος Ορφανός, Ελένη Κωνσταντινίδη ήταν μερικοί από αυτούς, στους οποίους φρόντισε να μεταβιβάσει τη σκέψη, το όραμα και το πείσμα του, αφήνοντάς τους να ανταποκριθούν μόνοι τους στις προκλήσεις και να διαμορφώσουν την προσωπικότητά τους. Το πέρασμά του υπήρξε σταθμός στην ιστορία της σχολής. Με σημαντική ευρωπαϊκή παιδεία, εφοδίασε με άρτια τεχνική και θεωρητική κατάρτιση τους μαθητές του. Παράλληλα, στο εργαστήρι του έπνεε αέρας δημοκρατικής ελευθερίας. Στα χρόνια της δικτατορίας του Μεταξά, το εργαστήριό του και οι μαθητές του φιλοτέχνησαν, δωρεάν,

αφίσες για τον αγώνα ενάντια στους Ιταλούς. Η συμβολή του εργαστηρίου του στάθηκε πατριωτική και στα χρόνια της Κατοχής και της Εθνικής Αντίστασης. Εκεί, με την καθοδήγηση του Κεφαλληνού, τυπώθηκαν πολλά αντιστασιακά έργα του αγώνα. Ο Γ. Κεφαλληνός, με μοναδική ικανότητα στη χάραξη του δύσκολου στην επεξεργασία του όρθιου ξύλου, είναι ο δημιουργός μερικών μοναδικών για την ελληνική τέχνη λευκωμάτων, των οποίων το επίπεδο παραμένει μέχρι σήμερα αξεπέραστο. Πρόκειται για τα λευκώματα «Ελληνικοί χοροί» (1940), «Παγώνι» (1943, σε συνεργασία με τους σπουδαστές του Δαγκλή, Μοντεσάντου), «Δέκα λευκαί λήκυθοι του Μουσείου Αθηνών» (σε συνεργασία με τους: Βαρλάμο, Μοντεσάντου, Δαμιανάκη).

Τα μεταπολεμικά χρόνια, καθώς η χαρακτηριστική αποκτά διεθνή χαρακτήρα, οι τάσεις διαφοροποιούνται, απελευθερώνονται και γίνονται πολυδιάστατες. Την πρώτη δεκαετία διατηρείται ένας ελληνοκεντρικός χαρακτήρας στις θεματικές επιλογές. Η απεικόνιση του ελληνικού τοπίου και η χρήση του χρώματος είναι δύο στοιχεία που χαρακτηρίζουν την περίοδο 1950 - 1960. Αργότερα, επιφυλακτικά στην αρχή, με μεγαλύτερη ευκολία στη συνέχεια, οι σύγχρονες ευρωπαϊκές τάσεις βρίσκουν αποδέκτες και στην Ελλάδα. Τις περισσότερες φορές οι νεότεροι καλλιτέχνες καταφέρνουν να αφομοιώσουν και άλλοτε μεταγράφουν τις επιρροές αυτές με τρόπο ακατάλληλο. Οι πολλαπλές τεχνικές, η προσθήκη επιπλέον υλικών πάνω στο τυπωμένο χαρτί, οι επιζωγραφίσεις, τα μοναδικά τυπώματα και αργότερα η χρήση των υπολογιστών, έχουν φέρει στο πεδίο της χαρακτηριστικής αμέτρητα νέα στοιχεία.

Ας δούμε τώρα κάποια βιογραφικά στοιχεία για τους πιο γνωστούς Έλληνες χαράκτες.

Ο Τάσος (πραγματικό όνομα: Αναστάσιος Αλεβίζος, Λευκοχώρα Μεσσηνίας, 1914 - Αθήνα, 13 Οκτωβρίου 1985) ήταν διακεκριμένος Έλληνας χαράκτης.

Μικρός παρακολούθησε μαθήματα ζωγραφικής κοντά στον Γιώργο Κωτσάκη. Το 1930, σε ηλικία δεκαέξι ετών, έγινε δεκτός στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας. Εκεί παρακολούθησε μαθήματα γλυπτικής και ζωγραφικής στα εργαστήρια του Θ. Θωμόπουλου, του Ουμβ. Αργυρού και του Κ. Παρθένη.

Από το 1933 και μέχρι την αποφοίτησή του από την Σχολή το 1939, παρακολούθησε μαθήματα χαρακτηριστικής στο εργαστήριο του Γ. Κεφαλληνού. Πιθανολογείται ότι καθοριστικό ρόλο στην αφοσίωσή του στην χαρακτηριστική έπαιξε και η γνωριμία του με τον Δ. Γαλάνη, τον άλλο

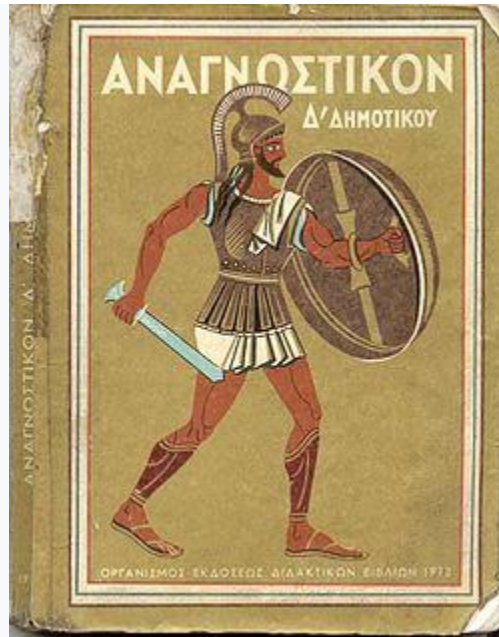
μεγάλο έλληνα χαρακτή της εποχής του Μεσοπολέμου, μέσω του οποίου γνώρισε και την γαλλική χαρακτική. Λέγεται επίσης ότι πραγματοποίησε σπουδές στο Παρίσι, την Ρώμη και την Φλωρεντία. Πάντως, το ταλέντο του στην χαρακτική αναγνωρίστηκε πολύ γρήγορα· στην Πανελλήνια Έκθεση του 1938 έλαβε το Βραβείο Χαρακτικής και δύο χρόνια αργότερα (1940) τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Χαρακτικής.

Από το 1930 είχε ενταχθεί στο ΚΚΕ, αρχικά στην νεολαία του κόμματος (ΟΚΝΕ) και αργότερα ως πλήρες μέλος. Με την κήρυξη του Ελληνοϊταλικού Πολέμου το 1940, ο Τάσσος και πολλοί άλλοι μαθητές του Γ. Κεφαλληνού φιλοτέχνησαν προπαγανδιστικές αφίσες για την εμπύχωση του ελληνικού λαού. Στα χρόνια της Κατοχής, εντάχθηκε στην ΕΠΟΝ και στο ΕΑΜ Καλλιτεχνών, για να συνεχίσει την (παράνομη πλέον) δημιουργία προπαγανδιστικού υλικού κατά των κατακτητών.

Μετά την απελευθέρωση, ο Τάσσος άρχισε να ασχολείται και με άλλα θέματα πέρα από τα επικά του πολέμου, όπως γυμνά, νεκρές φύσεις και πορτρέτα, ενώ ταυτοχρόνως άρχισε να χρησιμοποιεί και χρώμα στις ξυλογραφίες του.

Ο Τάσσος είχε επίσης μια ιδιαίτερη αγάπη για το βιβλίο και τις γραφικές τέχνες. Ήδη από το 1939, με την αποφοίτησή του, έφτιαχνε εξώφυλλα και κοσμήματα για το λογοτεχνικό περιοδικό *Νέα Εστία*. Αμέσως μετά την απελευθέρωση, ανέλαβε την καλλιτεχνική διεύθυνση στον εκδοτικό οίκο «Τα Νέα Βιβλία» που ίδρυσε το Κομμουνιστικό Κόμμα το 1945 και που έκλεισε το 1948. Το 1948 άρχισε να συνεργάζεται με τον Οργανισμό Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων (ΟΕΣΒ, μετέπειτα Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων ή ΟΕΔΒ). Καρπός της συνεργασίας του με τον ΟΕΣΒ/ΟΕΔΒ, υπήρξε η εικονογράφηση πολλών βιβλίων για το Δημοτικό και το Γυμνάσιο, με πρώτο το *Αναγνωστικόν Έκτης Δημοτικού* που κυκλοφόρησε το 1949.

Το 1948 έγινε καλλιτεχνικός σύμβουλος του λιθογραφείου «Ασπιώτη-Έλκα», και από το 1954 έως το 1967 φιλοτέχνησε γραμματόσημα για λογαριασμό των Ελληνικών Ταχυδρομείων, αρχικά με την τεχνική της έγχρωμης ξυλογραφίας και κατόπιν με τη μέθοδο offset. Επίσης, από το 1962 έως τον θάνατό του, σχεδίαζε και τα γραμματόσημα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το 1959 ανέλαβε την διεύθυνση του Τμήματος Γραφικών Τεχνών στο Αθηναϊκό Τεχνολογικό Ινστιτούτο, όπου δίδαξε μέχρι το 1967.

Τάσος (Αλεβίζος), εξώφυλλο του *Αναγνωστικού Δ' Δημοτικού*.
Οργανισμός Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων, Αθήνα 1973.

Ήταν από τα ιδρυτικά μέλη της καλλιτεχνικής ομάδας «Στάθμη», η οποία τον τίμησε με αναδρομική έκθεση των έργων του στα πρώτα μετεμφυλιακά χρόνια. Την ίδια εποχή παρουσίασε έργα του στην Μπιενάλε της Βενετίας (1952) και του Λουγκάνο (1953).

Κατά την δεκαετία του 1960 η θεματογραφία του άρχισε να επικεντρώνεται στην απόδοση της ανθρώπινης μορφής. Εγκατέλειψε σταδιακά το χρώμα, χάραζε όλο και μεγαλύτερες πλάκες ξύλου και άρχισε να δημιουργεί θεματικές ενότητες σε τρίπτυχα ή τετράπτυχα. Ταυτοχρόνως ασχολήθηκε με την αγιογραφία, ενώ συνέχισε να φιλοτεχνεί βιβλία.

Κατά την περίοδο της Δικτατορίας των Συνταγματαρχών, έζησε αυτοεξόριστος εκτός Ελλάδας και φιλοτέχνησε έργα κοινωνικής διαμαρτυρίας καταγράφοντας γεγονότα που τον συγκλόνισαν. Μετά την κατάρρευση της Χούντας, εξέθεσε έργα του στην Εθνική Πινακοθήκη (1975) και λίγο καιρό αργότερα έγινε μέλος του διοικητικού συμβουλίου του ίδιου ιδρύματος. Το 1977, ήταν από τα ιδρυτικά μέλη της Πανελληνίας Πολιτιστικής Κίνησης.

Συνέχισε να εργάζεται σκληρά μέχρι τις τελευταίες ημέρες της ζωής του. Πέθανε το Οκτώβριο του 1985 αφήνοντας ημιτελή μία σειρά οκτώ συνθέσεων στο Δημαρχείο του Βόλου. Το 1987, η Εθνική Πινακοθήκη τον τίμησε με μία δεύτερη μεγάλη αναδρομική έκθεση έργων του.

Έναν χρόνο μετά τον θάνατό του, δημιουργήθηκε η Εταιρεία Εικαστικών Τεχνών «Α. Τάσσος», με σκοπό την διάδοση του έργου του και την υποστήριξη της ελληνικής χαρακτικής. Από το 1991 και κάθε τρία χρόνια, η Εταιρεία αυτή πραγματοποιεί συλλογικές εκθέσεις νέων ελλήνων χαρακτών σε διαφορετικές πόλεις της Ελλάδας. Η Εταιρεία επίσης διατηρεί ανοιχτό ως μουσείο το σπίτι όπου έζησε και δημιούργησε ο Τάσσος και η σύζυγός του, η ζωγράφος και χαράκτρια Λουκία Μαγγιώρου (γεν. 1914), επί της Αρδηττού 34, στην συνοικία Μετς της Αθήνας.

Τα έργα του χαρακτηρίζονται από την τεχνική αρτιότητά τους και την συγκινησιακή — τρυφερή αλλά και δωρική — απόδοση της μορφής των απλών ανθρώπων του μόχθου και του πόνου. Ωστόσο ένα σύγχρονο μάτι δεν μπορεί να μην διακρίνει μέσα στις ξυλογραφίες του Τάσσου και την επική μεγαλοπρέπεια της στρατευμένης τέχνης.

Η **Βάσω Κατράκη** (Αιτωλικό, 5 Ιουλίου 1914 - 27 Δεκεμβρίου 1988^[1]) ήταν Ελληνίδα ζωγράφος και διακεκριμένη χαράκτρια. Γεννήθηκε στις 5 Ιουλίου του 1914 στο Αιτωλικό, ήταν κόρη του κτηματία Γεωργίου Λεονάρδου και της Θεοδώρας Σαρλή και είχε άλλα τέσσερα αδέλφια (δύο αγόρια και δύο κορίτσια).

Φοίτησε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών έχοντας ως καθηγητές τον Κωνσταντίνο Παρθένη στη ζωγραφική και τον Γιάννη Κεφαλληνό στη χαρακτική. Αποφοίτησε το 1940 και τον επόμενο χρόνο παντρεύτηκε τον Γιώργο Κατράκη με τον οποίο απέκτησε το 1958 δύο παιδιά.

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής, τόσο η ίδια όσο και ο σύζυγός της εντάχθηκαν στο ΕΑΜ. Μάλιστα, το 1945, ξυλογραφίες της συμπεριλήφθηκαν στο λεύκωμα «Θυσιαστήριο της

λευτεριάς». Το 1955 πραγματοποίησε την πρώτη της ατομική έκθεση ενώ το 1958 τιμήθηκε με το πρώτο βραβείο χαρακτηριστικής στη Μπιενάλε της Αλεξάνδρειας καθώς και με το βραβείο *premium* στην Μπιενάλε του Λουγκάνο. Το 1966 έλαβε το διεθνές βραβείο λιθογραφίας *Tamarint* στο πλαίσιο της Μπιενάλε της Βενετίας.

Με την επιβολή της Δικτατορίας, συνελήφθη και εξορίστηκε στη Γυάρο, όμως το επόμενο έτος, απελευθερώθηκε μετά από διεθνείς πιέσεις. Το 1976 τιμήθηκε με το πρώτο βραβείο της *Intergrafik* σε διεθνή έκθεση γραφικών τεχνών στην Ανατολική Γερμανία. Διετέλεσε μέλος του ΕΕΤΕ και υπήρξε ιδρυτικό μέλος της Ένωσης Ελλήνων Χαρακτών. Απεβίωσε στις 27 Δεκεμβρίου του 1988.

Ο Κώστας Γραμματόπουλος (Αθήνα, Σεπτέμβριος 1916 – Αθήνα, 1 Οκτωβρίου 2003) ήταν Έλληνας ζωγράφος και χαρακτής.

Ο Κωνσταντίνος Γραμματόπουλος γεννήθηκε στην Αθήνα τον Σεπτέμβριο του 1916. Οι γονείς του είχαν μετοικήσει πριν λίγα χρόνια από την Κωνσταντινούπολη. Ο πατέρας του Παναγιώτης Γραμματόπουλος, καλλιτέχνης επιπλοποιός, καταγόταν από το Ρύσιο (Αρετσού), ελληνική παραλιακή κωμόπολη στην ανατολική πλευρά της Προποντίδας, 40 χλμ περίπου από την Κωνσταντινούπολη.

Το 1934 αποφοιτά από το Ζ' Γυμνάσιο Παγκρατίου και εισάγεται στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας, όπου σπούδασε ζωγραφική στο εργαστήριο του Ουμβέρτου Αργυρού, και χαρακτική στο εργαστήριο του Γιάννη Κεφαλληνού (1934-1940). Αποφοιτώντας του απονεμήθηκε η ανωτάτη διάκριση του «Χρυσοβεργείου Βραβείου».

Το 1940, φοιτητής ακόμη δημιουργεί μερικές από τις γνωστότερες πατριωτικές αφίσες, με θέμα τον Ελληνοϊταλικό πόλεμο. Είναι σε όλους γνωστές οι σχετικές αφίσες: «Οι Ηρωίδες του 1940» με τις Ελληνίδες στην Πίνδο, «Έλα να τα πάρης» με τον Έλληνα στρατιώτη με εφ'όπλου λόγχη, «Εμπρός της Ελλάδος παιδιά» κ.α. Επίσης φιλοτέχνησε διάφορα έντυπα και προπαγανδιστικό υλικό του αντιστασιακού αγώνα. Για αυτήν την δραστηριότητά του συνελήφθη και βασανίστηκε επί γερμανικής κατοχής.

Το 1944 ξεκίνησε η επαγγελματική του δραστηριότητα με την δημιουργία σειράς προσωπογραφιών πολλών μεγάλων Ελλήνων λογοτεχνών για το περιοδικό Νέα Εστία (πασίγνωστα είναι τα πορτραίτα του Κωστή Παλαμά, του Άγγελου Τερζάκη, του Ηλία Βενέζη, του Μιλτιάδη Μαλακάση, του Άγγελου Σικελιανού, κ.α.) και με την εικονογράφηση πολλών λογοτεχνικών και εκπαιδευτικών βιβλίων. Μέχρι το 1954 ασχολήθηκε κυρίως με την φιλοτέχνηση και εικονογράφηση βιβλίων, μία σημαντική δραστηριότητά του σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Έχει εικονογραφήσει περισσότερα από 100 βιβλία. Ασχολήθηκε επίσης με την εικονογράφηση πολλών «Κλασικών Εικονογραφημένων» (Κολοκοτρώνης, Θησέας και Μινώταυρος, Περσέας και Ευρυδίκη, κ.ά.)

Ευρέως γνωστά είναι τα δύο αλφαβητάρια της πρώτης Δημοτικού που εικονογράφησε το 1949 και το 1955. Η ανάθεση της εικονογράφησης των δύο αλφαβηταρίων ήταν αποτέλεσμα της πρώτης θέσης που κατέλαβε στους δύο αντίστοιχους πανελλήνιους διαγωνισμούς του Οργανισμού Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων (Ο.Ε.Σ.Β.). Στην Διεθνή Έκθεση Διδακτικού Βιβλίου και στο εκεί Παγκόσμιο Παιδαγωγικό Συμπόσιο στο Laeken του Βελγίου το 1949, του απονεμήθηκε το Πρώτο Βραβείο για το Αλφαβητάριο «Τα καλά παιδιά». Εικονογραφώντας τα αλφαβητάρια δημιούργησε έναν νέο κώδικα επικοινωνίας για όλους τους Έλληνες στα δύσκολα χρόνια της μεταπολεμικής περιόδου. Πρόθεση του ήταν το βιβλίο να «αγγίξει» τα παιδιά, γι'αυτό άλλωστε και η ανάμνηση των εικόνων αυτών προξενεί σε όλους συγκίνηση και χαρά. Το Αλφαβητάριο του 1955 χρησιμοποιήθηκε για τη διδασκαλία της γλώσσας στην Α΄ τάξη Δημοτικού για περισσότερα από είκοσι συνεχόμενα έτη.

Το 1953 παντρεύεται την ζωγράφο Αλκμήνη Νικολαΐδου.

Το 1954, μετά από επιτυχία στο διαγωνισμό του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών, συνεχίζει τις σπουδές του επί τετραετία στο Παρίσι. Σπουδάζει ζωγραφική, χαρακτηριστική, χαλκογραφία και γραφικές τέχνες στις École Supérieure des Beaux-Arts, École Estienne και École

Métiers d'Art. Η «Παρισινή» του εμπειρία επηρέασε καθοριστικά το εικαστικό του έργο. Η θεματολογία του παρέμεινε ελληνοκεντρική, αλλά το στυλ του πλουτίστηκε με στοιχεία της μοντέρνας τέχνης.

Το 1959 εκλέγεται τακτικός καθηγητής στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας, στην έδρα της χαρακτικής, διαδεχόμενος τον δάσκαλό του Γιάννη Κεφαλληνό. Εκτός από χαρακτική διδάσκει στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών και την «τέχνη του βιβλίου», ιδρύοντας το σχετικό εργαστήριο. Καθηγητής διατέλεσε μέχρι το 1985 και για αρκετά χρόνια υπήρξε διευθυντής (1973–1975) και πρύτανης (1978–1980) της Σχολής. Η διδακτική προσφορά του υπήρξε πολύ σημαντική. Στην εικοσιεξάχρονη θητεία του ως καθηγητής της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών διαμόρφωσε και μύησε στα μυστικά της ζωγραφικής και της χαρακτικής, εκατοντάδες νεότερους Έλληνες καλλιτέχνες. Πολλοί σύγχρονοι διακεκριμένοι Έλληνες καλλιτέχνες υπήρξαν μαθητές του.

Η εποχή της εκλογής του Κωνσταντίνου Γραμματόπουλου ως καθηγητή της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών συμπίπτει με την απαρχή μίας νέας περιόδου στο έργο του, κατά την οποία αρχίζει να δημιουργεί έγχρωμα χαρακτηριστικά έργα (ξυλογραφίες) σε ασυνήθιστα μεγάλες διαστάσεις, με μία εντελώς νέα και απολύτως προσωπική τεχνοτροπία και ερμηνεία, με θέματα κυρίως από το Αιγαίο και την Ελληνική Μυθολογία. Η περίοδος αυτή διαρκεί μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980.

Το 1968 εκπροσώπησε την Ελλάδα στην 34η Μπιενάλε της Βενετίας. Την επιτυχία και παγκόσμια προβολή του έργου του στην διεθνή αυτή έκθεση επισκίασε η διεθνής κατακραυγή κατά του δικτατορικού καθεστώτος της Αθήνας, στερώντας του έτσι το πρώτο βραβείο της έκθεσης.

Το 1972 του απονέμεται το Χρυσό Μετάλλιο Χαρακτικής στην Μπιενάλε της Φλωρεντίας.

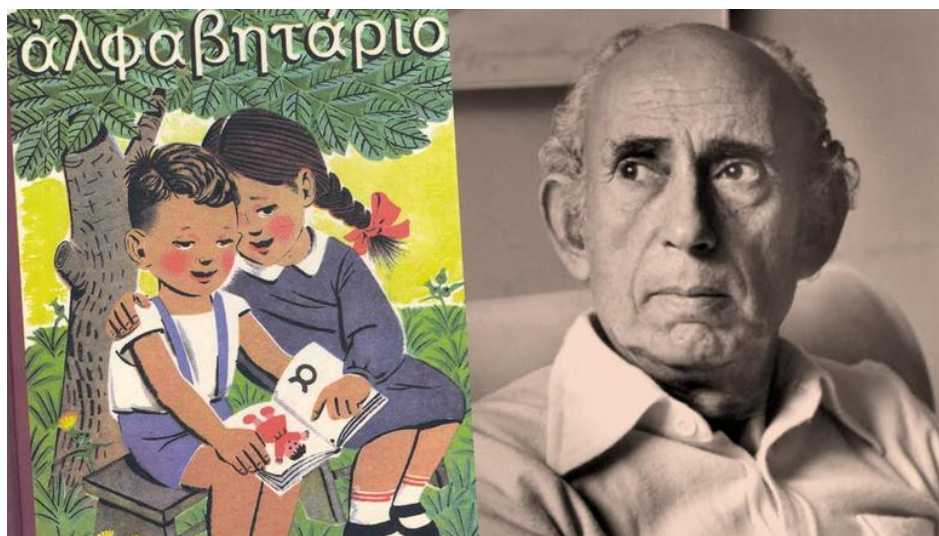
Το 1974 φιλοτεχνεί το σημερινό Εθνόσημο της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Την τελευταία δημιουργική περίοδο της ζωής του, έως τις αρχές της δεκαετίας 1990, την αφιερώνει στην ζωγραφική και την έγχρωμη λιθογραφία, εισάγοντας και εκεί νέες ευρηματικές τεχνικές και εικαστικές εκφράσεις.

Ήταν μέλος του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος (ΕΕΤΕ).

Από τους τελευταίους κορυφαίους Έλληνες καλλιτέχνες της «γενιάς του '30», ο Κωνσταντίνος Γραμματόπουλος έφυγε από την ζωή την 1η Οκτωβρίου του 2003, σε ηλικία 87 ετών, ύστερα από πολύχρονη

ασθένεια, η οποία τον κράτησε μακριά από την δημιουργία για περίπου δέκα χρόνια.

Η **Λουίζα Μοντεσάντου** (1917 - 2007) ήταν Ελληνίδα χαράκτρια. Γεννήθηκε το 1917 στην Αθήνα και σπούδασε από το 1937 ως το 1941 ζωγραφική και χαρακτική στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών υπό την επίβλεψη του Κωνσταντίνου Παρθένη και του Γιάννη Κεφαλληνού αντίστοιχα. Μάλιστα η Μοντεσάντου άνηκε στην πρώτη γενιά Ελλήνων χαρακτών, όπως αυτή προέκυψε από τη μαθητεία πλάι στον Γιάννη Κεφαλληνό που καθιέρωσε την χαρακτική στην Ελλάδα ως τέχνη. Πέρα από τη χαρακτική ασχολήθηκε και με την ξυλογλυπτική και την εικονογράφηση βιβλίων, αναλαμβάνοντας το 1949 αλλά και το 1975 την εικονογράφηση σχολικών βιβλίων του δημοτικού.

Παρουσίασε τις δημιουργίες της σε πολλές εκθέσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Αίγυπτος, Ελβετία, Βραζιλία) ενώ το 1959 τιμήθηκε με το πρώτο βραβείο του ΕΟΤ για τη δημιουργία τουριστικής αφίσας. Η θεματολογία των έργων της, τόσο της ζωγραφικής όσο και της χαρακτικής, περιλάμβανε κατά κύριο λόγο τοπία, νεκρές φύσεις και απεικονίσεις ανθρώπινων μορφών. Πέθανε στις 10 Ιουλίου του 2007.

Ο **Γιώργος Βαρλάμος** ήταν Ζωγράφος και χαράκτης. Γεννήθηκε στην Πάρο το 1922. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών και δάσκαλός του ήταν ο Γιάννης Κεφαλληνός, με τον οποίο συνεργάστηκε συνολικά 14 χρόνια. Στη δεκαετία του 1950 σπούδασε με υποτροφία στη Σχολή Καλών Τεχνών του Παρισιού (χαρακτική στο εργαστήριο Καμί), καθώς και την τέχνη του γραμματισμού στο Τεχνικό Κολέγιο Ετιέν. Ασχολήθηκε με όλα τα είδη της χαρακτικής (χαλκογραφία,

ξυλογραφία, λιθογραφία) με εντυπωσιακά αποτελέσματα. Έχοντας μελετήσει σε βάθος τους τρόπους πιστής απόδοσης των πιο διαφορετικών υλικών (σάρκα, ύφασμα, φυτά) με τα πιο διαφορετικά μέσα (λάδια, ακουαρέλες, χαρτακι) κατέληξε, μέσα από μια αφαιρετική διαδικασία, σε μια ζωγραφική που αποδίδει τη βαθύτερη ουσία της φύσης, χωρίς εμφανείς λεπτομέρειες, και σε μια χαρακτηριστική όπου τα πιο λαμπρά χρώματα είναι παρόντα με τη χρήση μόνο του μαύρου. Πέρα από τα αναρίθμητα ζωγραφικά και χαρακτηριστικά έργα που φιλοτέχνησε, έχει επιμεληθεί καλλιτεχνικά ή έχει εικονογραφήσει, με χαρακτηριστικά ή σχέδια, πάνω από 200 ελληνικές εκδόσεις βιβλίων. Επίσης, έχει φιλοτεχνήσει δεκάδες αφίσες κοινωνικού περιεχομένου. Από την ογκώδη αυτή παραγωγή αναφέρονται μόνο οι 10 Λευκές Αττικές Λήκυθοι, μια μνημειώδης έκδοση για την οποία εργάστηκαν ο Κεφαλληνός και οι μαθητές του Μοντεσάντου, Δαμιανάκης και Β., καθώς και η πολυτελής τρίτομη έκδοση των τραγωδιών του Σοφοκλή (Παρίσι, 1973), εικονογραφημένη με ακουαρέλες. Έλαβε μέρος και βραβεύτηκε σε διεθνείς εκθέσεις (Μόσχα, Βελιγράδι, Λειψία, Παρίσι, Λουγκάνο κ.α.), ενώ για το σύνολο του έργου του τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών (1995).

Ε. Ποιοι είναι οι πιο σημαντικοί ξένοι χαρακτές και ποια η επίδρασή τους στην παγκόσμια καλλιτεχνική πορεία.

Η ξυλογραφία αποτελεί την αρχαιότερη τεχνική χαρακτηριστικής και χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τους Κινέζους για την εκτύπωση σχεδίων σε υφάσματα και, από τον 6ο αι. μ.Χ., για την εκτύπωση σχεδίων στο χαρτί. Η ξυλογραφία χρησιμοποιήθηκε πολύ αργότερα (τον 14ο αι. μ.Χ.) στην Ευρώπη για την εκτύπωση θρησκευτικών εικόνων. Μετά την ανακάλυψη της τυπογραφίας με κινητά στοιχεία από τον Γουτεμβέργιο, η ξυλογραφία χρησιμοποιήθηκε για την ένθεση εικόνων σε βιβλία. Τον 15ο αιώνα ανακαλύφθηκε η χαλκογραφία και τον 18ο αι. η λιθογραφία. Με τη λιθογραφία είναι δυνατή η ανατύπωση ολόκληρων ζωγραφικών έργων και η χρήση της εξαπλώθηκε κατά τον 20ό αι., καθώς αυξήθηκε η ζήτηση για ζωγραφικά έργα υπογεγραμμένα από διάσημους καλλιτέχνες.

Ανάμεσα σε αυτούς τους καλλιτέχνες που διακρίθηκαν μπορούμε να διακρίνουμε τον Άλμπρεχτ Ντύρερ έναν Γερμανό χαρακτήρα και στοχαστή ο οποίος το 1498 ολοκλήρωσε την πρώτη σημαντική σειρά ξυλογραφιών με γενικό τίτλο *Αποκάλυψη*. Η σειρά περιλάμβανε συνολικά δεκαπέντε έργα, μεταξύ αυτών οι *Τέσσερις ιππότες της Αποκαλύψεως* και το *Άνοιγμα της έκτης σφραγίδας*. Σε μεταγενέστερα έργα του εστίασε περισσότερο σε προσωπογραφίες, έντονα επηρεασμένος από την ιταλική αναγέννηση. Από το 1512, ο Ντύρερ εργάστηκε για τον αυτοκράτορα Μαξιμιλιανό Α' των Αψβούργων, ολοκληρώνοντας προσωπογραφίες και χαρακτηριστικά πάνω σε ξύλο ή χαλκό, από τα οποία ξεχωρίζουν *Ο Ιππότης ο Θάνατος και ο Διάβολος*, *Ο Άγιος Ιερώνυμος στο Σπουδαστήρι του* και η *Μελαγχολία*, έργα που ολοκληρώθηκαν το 1504 και αποτελούσαν πιθανώς μέρη ενός τρίπτυχου. Οι ιστορικοί της τέχνης αναφέρονται συχνά στα έργα αυτά με τον γενικό όρο *Meisterstiche* (αριστουργήματα) ενώ κατά πολλούς ξεχωρίζουν από το κύριο σώμα του έργου του.

Άλλος ένας σημαντικός καλλιτέχνης που ξεχώρισε για τα χαρακτηριστικά του είναι ο Ρέμπραντ ο οποίος άφησε μια τεράστια συλλογή από χαρακτηριστικά κυρίως χαλκογραφίες. Το έργο του αποτελείται από αυτοπροσωπογραφίες και πορτρέτα των γονιών του. Προσωπογραφίες ανθρώπων της εποχής και ηθογραφικές σκηνές. Μορφές ζητιάνων και γερόντων. Επεισόδια της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης. Αλληγορικές παραστάσεις και εικονογραφήσεις για συγκεκριμένα βιβλία. Τοπιογραφίες των παρόχθιων εξοχών του Αμστερνταμ. Φανταστικές σκηνές κυνηγιού και μάχης. Ανδρικά και γυναικεία γυμνά κ.ά. Ανέπτυξε έναν εντελώς προσωπικό συνδυασμό δύο μεθόδων της χαλκογραφίας, της οξυγραφίας και της βελονογραφίας. Με τον Ρέμπραντ η οξυγραφία έφτασε στην τεχνική της αρτίωσης και εξελίχτηκε σε ένα μέσο έκφρασης, με το οποίο ο καλλιτέχνης καταπιάστηκε - κατά διαστήματα - σε όλη σχεδόν τη ζωή του, και χάρη στο οποίο απέκτησε ευρωπαϊκή αναγνώριση. Εξοικειωμένος με το έργο των προκατόχων και των σύγχρονών του, ήρθε σε ρήξη με τις αισθητικές νόρμες της εποχής του, προκαλώντας κάποιες φορές το κοινό αίσθημα.

Άλλοι γνωστοί χαρακτες που πρέπει να αναφέρουμε είναι ο Σουηδός Eric Lindberg, Raphael Augustinus Kleweta, Alphonse Mucha, Καρολ Γουαξ, Kaethe Kolwitz. Σημαντικό είναι και το έργο που άφησε ο Πάμπλο Πικάσο στη χαρακτική . Ήταν ένας καλλιτέχνης που δεν έπαψε ποτέ να πειραματίζεται με διάφορες τεχνικές. Έλεγε ότι η χαρακτική ήταν ο αγαπημένος του τρόπος να γράφει "επιστημονική φαντασία". Τα γοητευτικά έργα του με θέμα εραστές, ταυρομάχους και τέρατα αποκαλύπτουν μία άγνωστη πλευρά της ιδιοφυΐας του. Η περιέργεια και η φαντασία του οδήγησαν σε μία σειρά από αξιοπρόσεκτα έργα, ενώ πρόκειται για χαρακτική με έντονα ζωγραφικά στοιχεία.

Οι καλλιτέχνες με πειραματισμούς, με πολλαπλές τεχνικές και με την προσθήκη καινούργιων υλικών επηρέασαν την ιστορία της τέχνης και ανέδειξαν το μεγαλείο της χαρακτικής , όχι ως μια τέχνη αντιγραφής αλλά ως μια αυτούσια και μεγαλειώδης τέχνη. Ο Γνωστότερος καλλιτέχνης σε Ευρώπη και Ιαπωνία είναι ο Hokusai. Τα έργα του καλλιτέχνη Hokusai είναι τυπώματα στο χαρτί. Ο σπουδαιότερος καλλιτέχνης της Ιαπωνίας, ίσως ο μόνος με τόση επιτυχία στον δυτικό κόσμο, γεννήθηκε το 1770 και πέθανε 89 χρόνια αργότερα έχοντας διανύσει αναρίθμητα καλλιτεχνικά στυλ, δημιουργήσει εξίσου πολλά έργα και αλλάξει παραπάνω από 30 φορές το όνομά του. Οι διαφορετικές ταυτότητες ήταν κάτι σύνηθες για την εποχή και τη χώρα του, αλλά κανένας καλλιτέχνης δεν το δοκίμασε τόσες φορές.

Ο «τρελός για τη ζωγραφική», όπως του άρεσε να αυτοαποκαλείται – αποκαλύπτουν τα γραπτά του– ζωγράφιζε από μικρό παιδί και μέχρι τα βαθιά γεράματά του, μετανιώνοντας που δεν «έζησε μέχρι τα 110 του για να βρει το πραγματικό του ύφος και να φτάσει την τέχνη του στο

απόγειό της». Γνωστότερο έργο του είναι το «Μεγάλο κύμα». Σε αυτό το έργο η θάλασσα περικυκλώνει το μάτι του θεατή και το πελώριο κύμα δίνει την αίσθηση ότι ανεβαίνει και όχι ότι κατεβαίνει, για να συναντήσει το βουνό στο βάθος. Υπάρχουν άλλες 35 εκδοχές του έργου αυτού, με φόντο το βουνό, και αυτή τη φορά ο καλλιτέχνης υπογράφει με το όνομα Litsu.

ΣΤ. Ποια υλικά χρησιμοποιούνται.

Ανάλογα με το είδος της χαρακτηριστικής με το οποίο θέλουμε να ασχοληθούμε, υπάρχουν και τα αντίστοιχα υλικά. Κάποια από αυτά τα υλικά είναι κοινά για όλες τις τεχνικές όπως είναι τα ειδικά χαρτιά στα οποία αποκαλύπτεται το τύπωμα μετά την ειδική επεξεργασία και η πρέσα που κάνει το τύπωμα πιο εύκολο. Ας δούμε λοιπόν αναλυτικά ποια είναι αυτά τα υλικά.

Για την **ξυλογραφία** χρειαζόμαστε μια ξύλινη μήτρα ή μια μήτρα από λινόλευομ στην οποία θα μεταφέρουμε το σχέδιο. Η χάραξη θα γίνει με ειδικά κοπίδια χαρακτηριστικής, τα οποία έχουν διαφορετικές μύτες-σμίλες για την απόδοση διαφορετικού είδους γραμμών και υφών.

Για την εκτύπωση απαραίτητα είναι το ειδικό μελάνι τυπώματος το οποίο μπορούμε να το βρούμε σε μαύρο και στα βασικά χρώματα με τα οποία γίνονται εύκολα προσμίξεις. Ακόμα ένα σημαντικό κομμάτι του τυπώματος είναι τα ρολά χαρακτηριστικής σε διάφορα μεγέθη ανάλογα με την επιφάνεια που θέλουμε να μελανώσουμε.

Για την **χαλκογραφία** χρειαζόμαστε μια πλάκα χαλκού, η οποία πρέπει να καθαριστεί πολύ καλά για να δεχθεί την χάραξη. Για το καθάρισμα της πλάκας χρειαζόμαστε γυαλόχαρτο , ξύδι και στόκο. Το βερνίκι που θα καλύψει επίσης την πλάκα για να μην διαβρωθεί είναι πολύ σημαντικό. Το σχέδιο γίνεται με ένα αιχμηρό αντικείμενο, ακόμα και με βελόνα. Μια λεκάνη με νιτρικό οξύ είναι αυτή που δημιουργεί βάθος στο σχέδιο της πλάκας. Μελάνι, πρέσα και κύλινδρος συμπληρώνουν και εδώ την τεχνική του τυπώματος.

Αν θέλουμε να χρησιμοποιήσουμε άλλες τεχνικές όπως **η ξηρή χάραξη και η τεχνική με πρόσθετα υλικά**, τεχνικές που μας δίνουν κυρίως ένα μόνο τύπωμα χρειαζόμαστε χοντρή ζελατίνη, χαρτοταινίες και ότι άλλο υλικό θέλουμε να προσθέσουμε πάνω στη ζελατίνη, ανάλογα με την υφή που θέλουμε να αποδώσουμε. Η βελόνα και εδώ παίρνει την θέση των κοπιδιών. Όπως αναφέραμε και πιο πάνω τα χαρτιά είναι κοινά σε όλες τις τεχνικές, αν και αυτά διαφέρουν από ποιότητα σε ποιότητα. Η πρέσα είναι το τελευταίο στάδιο της εκτύπωσης και σε αυτήν οφείλεται η καθαρότητα του τυπώματος λόγω της δύναμης που ασκεί στην μήτρα.

Z. Ποιες είναι οι σημερινές χρήσεις της συγκεκριμένης τεχνικής.

Η τέχνη υπήρξε πάντοτε άμεσα συνδεδεμένη με κάθε κοινωνική δραστηριότητα καθώς και με όλες τις πτυχές της καθημερινής ζωής σε όλες τις κοινωνίες ανά τον κόσμο, αναδεικνύοντας τα προβλήματα όλων των κοινωνικών δραστηριοτήτων. Η άμεση αυτή συσχέτιση της τέχνης με κάθε κοινωνική δραστηριότητα προκύπτει από την αλληλεπίδραση των κοινωνικών δρώμενων στην τέχνη και αμοιβαία της τέχνης στην κοινωνική εξέλιξη, σκιαγραφώντας τους στενούς δεσμούς μεταξύ της τέχνης και του περιβάλλοντος, τόσο του φυσικού όσο και του κοινωνικού. Οι σημαντικότερες πτυχές του φυσικού περιβάλλοντος άφησαν ανεξίτηλο σημάδι στο πνεύμα της καλλιτεχνικής παιδείας, και αυτή με τη σειρά της είχε διαρκή αντίκτυπο στις καλλιτεχνικές δημιουργίες . Οι επιστήμονες ερευνητές και τα πειραματικά δεδομένα αποτελούν διακεκριμένα χαρακτηριστικά στοιχεία της σύγχρονης πραγματικότητας που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της ταχείας εξέλιξης των Μέσων Επικοινωνίας και Πληροφόρησης σ' ολόκληρο τον κόσμο, γεγονός που μετέβαλε όλα τα δεδομένα στις σχέσεις διαφορετικών περιοχών του κόσμου, με αποτέλεσμα να επιφέρει την αμεσότερη επικοινωνία και επαφή μεταξύ των καλλιτεχνών, καθώς και την στενότερη σχέση μεταξύ των λαών, ως προς την πνευματική και ψυχική τους σύνδεση. Κάθε έργο τέχνης χαρακτηρίζεται από την απεικόνιση των δεδομένων τόσο του φυσικού περιβάλλοντος, όσο και του κοινωνικού πλαισίου, που επιχειρεί να περιγράψει. Ο καλλιτέχνης είναι ο καθρέπτης του περιβάλλοντός του στην ανάλογη εποχή όπως αυτός το εκφράζει στα έργα του, αντιλαμβανόμενος με τον δικό του τρόπο όλα εκείνα τα στοιχεία του περιβάλλοντος όπου αυτός είναι παρών και το οποία προβάλλει μέσα από τα έργα του.

Σήμερα έχει καλλιεργηθεί η καλλιτεχνική μας παιδεία ώστε να εκτιμούμε την χαρακτηριστική όχι μόνο ως μια λειτουργική τεχνική αλλά ως μια ύψιστη τέχνη.

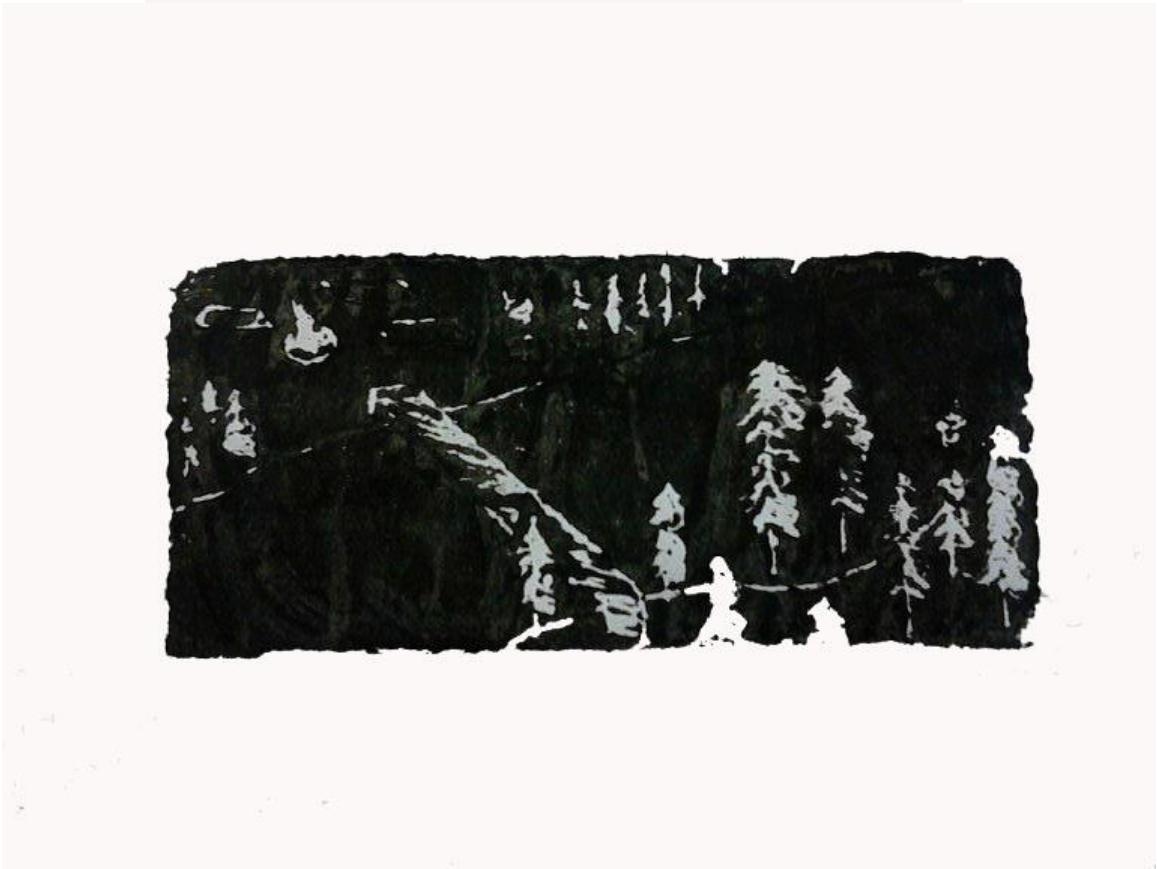
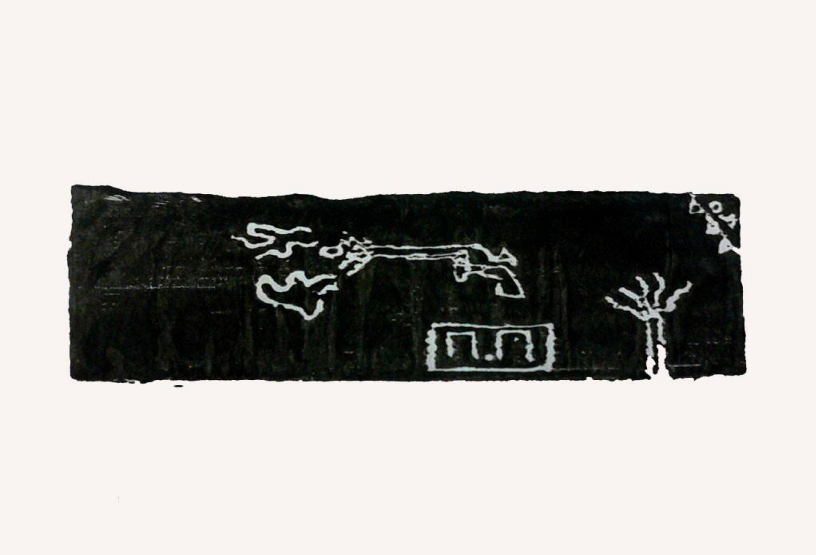
Σύγχρονη έκφραση της χαρακτηριστικής είναι να δημιουργείς έργο στην εποχή σου. Και τα αιτήματα της σημερινής εποχής είναι διαφορετικά για τη χαρακτηριστική. Προ πολλού έχει υπερκεραστεί ο ρόλος της αναπαραγωγής αντιτύπων. Τώρα το ζητούμενο είναι η καλλιτεχνική έκφραση με μεικτές τεχνικές και πολλαπλές εκτυπώσεις. Η συμμετοχή του χαρτιού στο εικαστικό αποτέλεσμα. Ο πλούτος της χαρακτηριστικής είναι η εμπειρία των υλικών. Ποια υφή, ποιο άγγιγμα έχει η κάθε τεχνική, το κάθε υλικό. Και αυτό είναι πολύ σημαντικό, πολύ χρήσιμο στις νέες

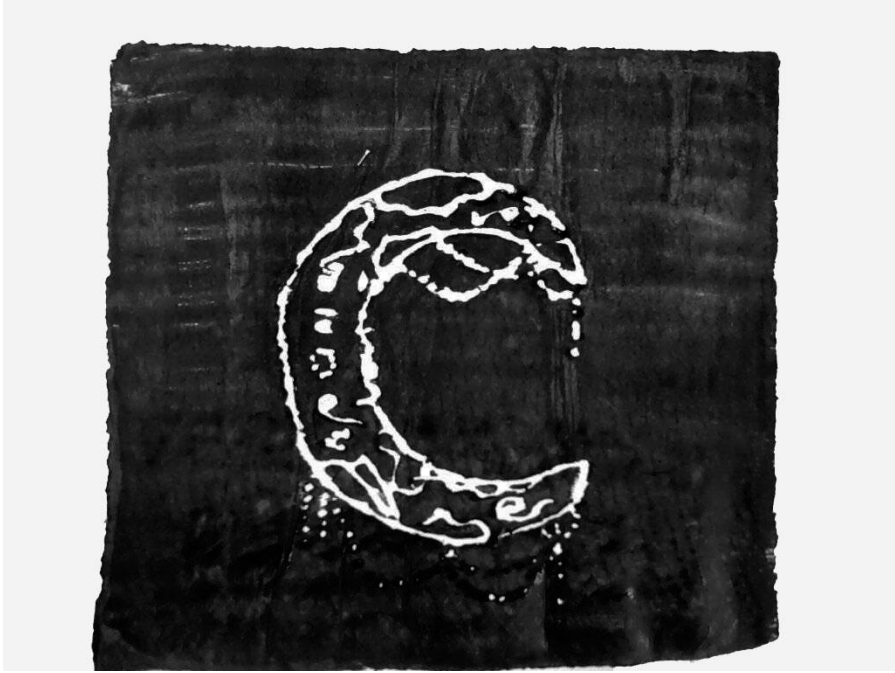
μορφές τέχνης. Μπαίνουν νέα μέσα, τα κομπιούτερ, και χάνεται η ποιότητα των παραδοσιακών τεχνικών. Η χαρακτηριστική είναι οργανική και απαιτεί μελέτη. Ερευνούμε πρώτα και μετά βιώνουμε τα έργα. Η χαρακτηριστική και η ζωγραφική περπατούν παράλληλα καθώς η μια συμπληρώνει την άλλη. Η χαρακτηριστική πηγαίνει την ζωγραφική ένα βήμα παραπέρα την κάνει προσιτή για πολύ κόσμο καθώς την αναπαραγάγει με μεγάλη ευκολία. Το ζητούμενο βέβαια στην σημερινή εποχή δεν είναι αυτό. Ζητούμενο είναι η μοναδικότητα και διαφορετικότητα του κάθε τυπώματος – έργου.

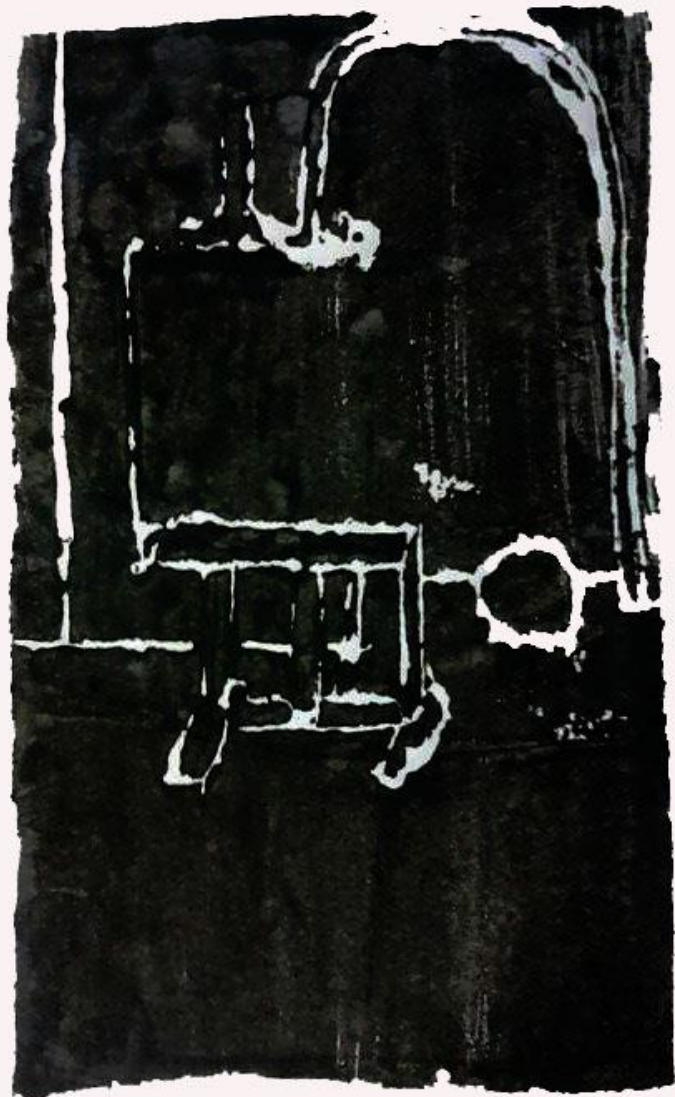
H. Τυπώματα με απλά υλικά-έργα των μαθητών.

Για την δημιουργία αυτών των τυπωμάτων χρησιμοποιήσαμε την βασική τεχνική που χρησιμοποιείται στην χαρακτική, δηλαδή χάραξη σε μια μήτρα με αιχμηρά εργαλεία(συνήθως κοπίδια). Η διαφορά στα δικά μας έργα είναι ότι χρησιμοποιήσαμε ένα πολύ απλό υλικό για χάραξη, αρκετά μαλακό και φθινό. Το υλικό αυτό είναι το μπλε φιλεζολ που χρησιμοποιούμε στην καθημερινότητα μας. Η χάραξη έγινε με αιχμηρά αντικείμενα που είχαμε στην κασετίνα μας π.χ. μολύβια, ψαλίδια, στυλό. Το κάθε παιδί ήταν ελεύθερο να επιλέξει όποια εικόνα ήθελε είτε από την φαντασία του είτε από μια εικόνα σε ένα βιβλίο που του κέντρισε το ενδιαφέρον. Τα τυπώματα έγιναν σε Α3 με την χρήση απλού ακρυλικού χρώματος. Τα παιδιά δούλεψαν είτε σαν ομάδα είτε ατομικά.

Ας παρουσιάσουμε τα έργα μας!

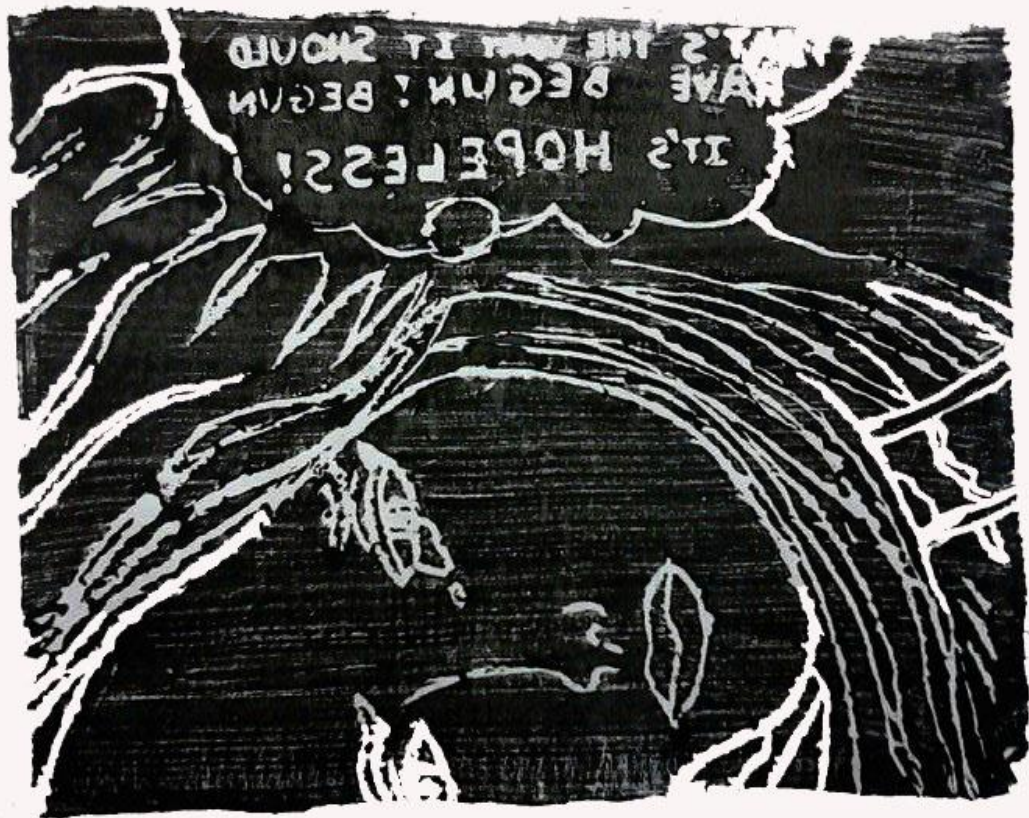

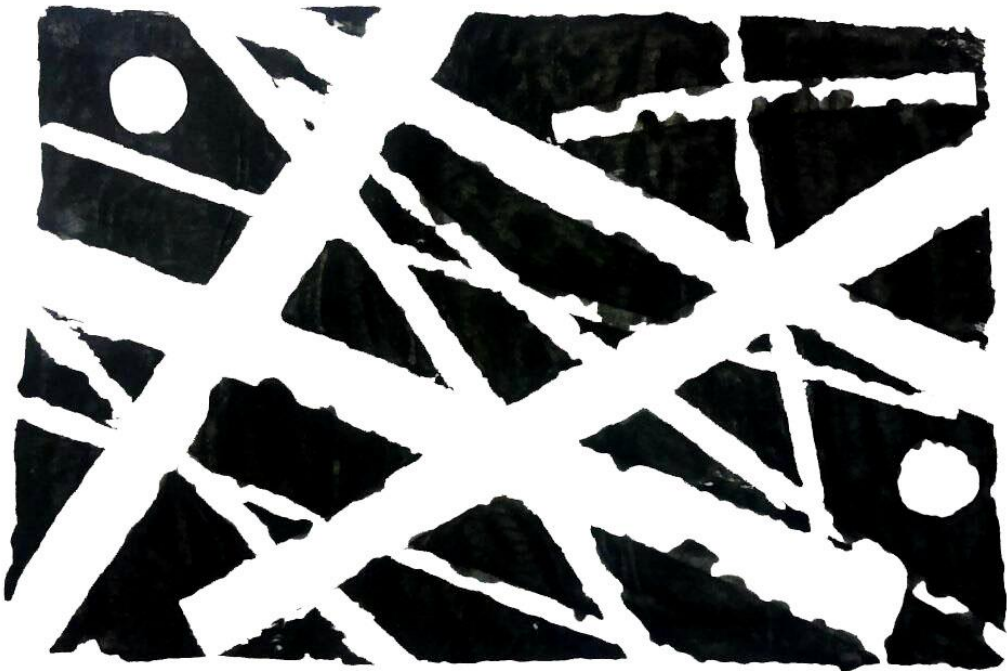

Εκτός από την χάραξη δοκιμάσαμε να προσθέσουμε στην ήδη χρωματισμένη μήτρα λωρίδες λευκού χαρτιού τοποθετημένες έτσι ώστε να δημιουργούν μια εικόνα και το τυπώσαμε. Αυτό το τύπωνά γίνεται μια μόνο φορά και συνεπάγεται στην κατηγορία της μονοτυπίας. Το αποτέλεσμα ήταν το εξής:

Θ. Ερωτηματολόγιο και αποτελέσματα

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

«ΧΑΡΑΚΤΙΚΗ ΜΕ ΑΠΛΑ ΥΛΙΚΑ»

Άντρας:

Γυναίκα:

1. Γνωρίζεται τι είναι χαρακτική ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

2. Γνωρίζεται τα είδη τις χαρακτικής ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

3. Γνωρίζεται κάποιον γνωστό χαρακτήη ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

4. Έχετε δει έργο χαρακτικής από κοντά ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

5. Έχετε ασχοληθεί ποτέ με την χαρακτική ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

6. Σας ενδιαφέρει να ασχοληθείτε με τη χαρακτική ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

7.Γνωρίζεται πότε ξεκίνησε η χαρακτηριστική ;
ΝΑΙ ΟΧΙ

8.Γνωρίζεται κάποιον Έλληνα χαρακτήρα ;
ΝΑΙ ΟΧΙ

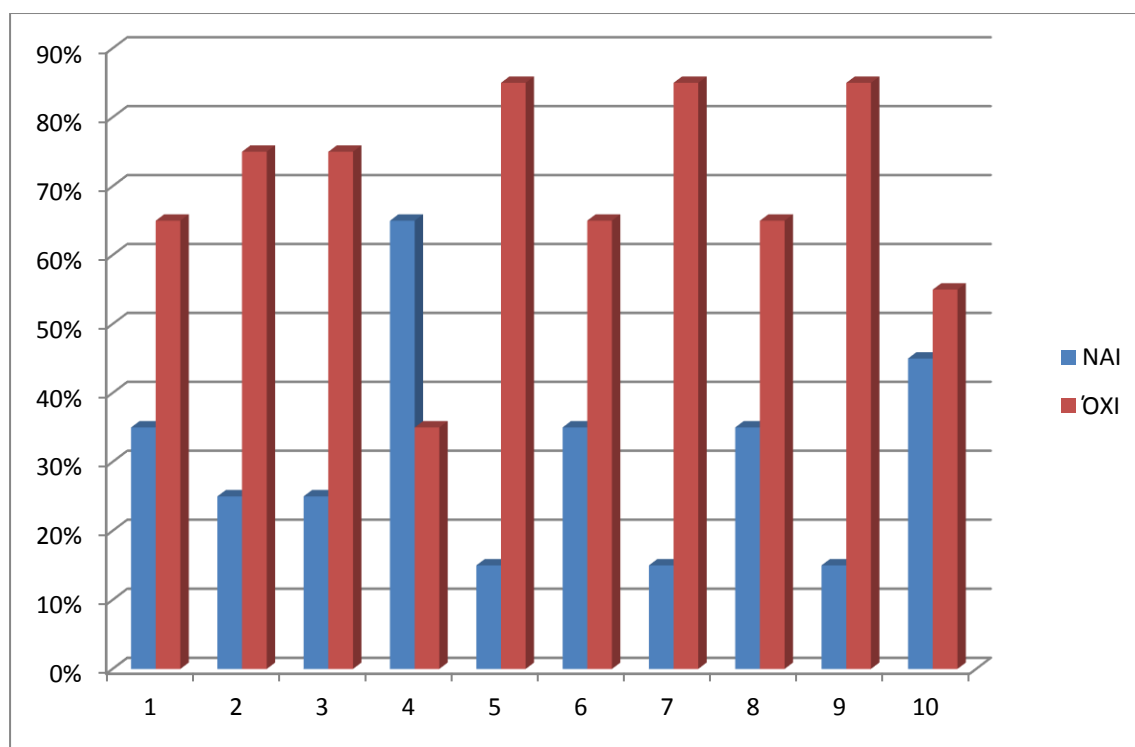
9.Γνωρίζεται πότε εμφανίστηκε στην Ελλάδα ;
ΝΑΙ ΟΧΙ

10.Γνωρίζεται ότι συνδέεται με την τυπογραφία;
ΝΑΙ ΟΧΙ

Σύμφωνα με την έρευνα που κάναμε σε παιδιά του σχολείου μας, τα οποία απάντησαν στο ερωτηματολόγιο αποδείχθηκε ότι η επαφή με την τέχνη της χαρακτικής είναι πολύ μικρή. Τα περισσότερα ενώ είχαν δει κάποια στιγμή στη ζωή τους ένα έργο χαρακτικής, δεν ήξεραν τι σημαίνει χαρακτική τέχνη. Πολλά από τα παιδιά δεν ήξεραν τι διαδικασία χρησιμοποιείται, ποια είναι τα είδη της χαρακτικής καθώς επίσης δεν ήξεραν κανέναν χαρακτήρα, έλληνα και μη. Όταν ρωτήθηκαν εάν θα ήθελαν να ασχοληθούν με την τέχνη της χαρακτικής η απάντησή τους κατά πλειοψηφία ήταν αρνητική. Βέβαια αυτή η αρνητικότητα προκύπτει από την έλλειψη γνώσης στην διαδικασία αυτή. Όταν τους έγινε γνωστή η διαδικασία και η σύνδεση τους με την τυπογραφία απέκτησαν αμέσως μεγαλύτερο ενδιαφέρον και όρεξη για ενασχόληση με το αντικείμενο. Πιο συγκεκριμένα τα ποσοστά σε (ΝΑΙ- ΟΧΙ) μετά την έρευνα είναι τα εξής:

	<u>ΝΑΙ</u>	<u>ΟΧΙ</u>
1.	35%	65%
2.	25%	75%
3.	25%	75%
4.	65%	35%
5.	15%	85%
6.	35%	65%
7.	15%	85%
8.	35%	65%
9.	15%	85%
10.	45%	55%

Μετατρέψαμε τα αποτελέσματα και σε ένα γράφημα ώστε να είναι ευδιάκριτες οι διαφορές

I. Βιβλιογραφία

- Μιχάλης Ε. Αρφαράς: Χαρακτική και έντυπη Τέχνη, Μεταίχμιο (2009)
- Έλληνες χαρακτες στον 20^ο αιώνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης
- Γιωργής Δ .:Χαρακτική ,Σύγχρονη εποχή (2010)
- Eva Ornstein-Van :Ρέμπραντ, Μουσείο Μπενάκη
- Σπύρος Καραχρήστος : Α.Τάσσος ,Μέλισσα (1998)
- Μιχάλης Αρφαράς: Χαρακτική και έντυπη τέχνη, Μεταίχμιο
- Εικαστικά Α΄ Ενιαίου Λυκείου.ΟΕΔΒ (1999)

<http://ebooks.edu.gr>

<http://ethnos.gr>

<http://imerodromos.gr>

<http://el.wikipedia.org>

<http://www.printmaker.asfa.gr>

<http://www.enet.gr>

<http://www.myriobiblos.gr>

<http://artisticvillage.gr>

<http://users.sch.gr>

ΓΕΛ ΜΕΤΣΟΒΟΥ
ΤΜΗΜΑ Β2

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΧΑΡΑΚΤΙΚΗ ΜΕ ΑΠΛΑ ΥΛΙΚΑ

ΣΧ.ΕΤΟΣ 2016-17

Ομάδες

A. Μπούμπα Μαρία
Πανάγιου Βασιλεία
Χήτα Αθανασία

B. Παλπάσης Παναγιώτης
Τόπης Θανάσης

Γ. Τάμπα Βάσω
Νίστα Μαρία

Δ. Σιακάρα Βάσω
Τσουρέκα Μαρία
Χρηστάνα Κωνσταντίνα